

Prvo
berilo in slovnica

za
slovenske ljudske šole.

Sestavila

A. Razinger in **A. Žumer**

ljudska učitelja.

Cena vezani knjigi 24 kr.

V Ljubljani.

Natisnila in založila «Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg».

1885.

Predgovor.

Berilo je prav tako uredjeno, kakor nazorni nauk v najinem **abecedniku za slovenske ljudske šole**, in obsega 17 oddelkov po abecedniku in 18. oddelek „**Domovina**“. Nazorne vaje so tako razširjene, da se opirajo na nazorne vaje abecednikove. Učitelj ima torej pri vsaki nazorni vaji otroke opozoriti na stvarino, katera je obravnavana v abecedniku.

Slovnica obseza ob kratkem vso stvarino po **učnem redu** za **drugo** šolsko leto. Pri nalogah sva se posebno ozirala na šole, v katerih se poučuje po oddelkih. Uredjene so torej tudi za posredni pouk. Izdelovati se morejo samo ustno, ali ustno in pismeno. Večinoma se naslanjajo na berila. Mnogo nalog učitelj tudi po svoji potrebi more izpustiti ali druge pridejati.

Spisatelj.

Na vsak pri založniku kupljeni deseti iztis priloži se vodstvu šole ena knjiga za uboge učence.

Založnika.

1. Šola.

Mladi smo. Mlad človek še malo vé. Treba je, da se izučí. Mnogo lepega in koristnega se učimo od ljubih starišev; največ dobrega se pa učimo v šoli.

Gospod učitelj nas uče brati, pisati, računati, risati, peti, telovaditi. Dekleta se še uče plesti, šivati in druga ročna dela. Učimo se, kako se nam je vesti v šoli, cerkvi, doma in zunaj. Mnogo nam gospod učitelj pripovedujejo, da je природа lepa, da so živali in rastline koristne. Opominjajo nas, da naj se radi imamo in drug družemu pomagamo, posebno pa, da naj ljubimo dobrotljive stariše. Uče nas, naj smo dobrotnikom hvaležni in naj stare ljudi spoštujemo. Duhovnik nas uče spoznavati Boga in nas pripravljajo za vredno sprejemanje svetih zakramentov.

Da se moremo uspešno učiti, ne zamujamo šole in jo redno obiskujemo. Pri uku smo poslušni in storimo le to, kar nam gospod učitelj velé. Šolske priprave imamo vedno čedne in v

redu. Zamazane knjige in pisanke nikomur ne dopadajo. — Po končanem uku hodimo mirno domóv. Po poti se lepo vedemo.

Otroci bogatih in revnih starišev — vsi so enaki, vsi morejo se veliko dobrega naučiti. Pridne, uljudne in hvaležne otroke ima Bog in vsak človek rad. Lenih, neuljudnih in nehvaležnih otrok nikdo ne mara.

**Kdor se v mladosti izučí,
Ta se za starost oskrbí.**

2. Šolske postave.

- 1.) Hôdi v šolo redno, mirno in o pravem času!
- 2.) Bodi čedno in spodobno oblečen!
- 3.) Nôsi s sebój samo potrebne reči in priprave!
- 4.) Vse svoje prednike in učitelje uljudno pozdravljaj, spoštúj jih in bodi jim pokoren!
- 5.) V šoli hôdi tiho in mirno na odkazani prostor in ne poškodúj ničesar!
- 6.) Pri uku glej na učitelja in na delo; bodi pazen, govôri samo, kadar si vprašan in vselej lepoglasno in pravilno!
- 7.) Govôri resnico, bodi poštèn, miroljuben in postrežen!
- 8.) Hôdi mirno iz šole in nikjer ne razgrajaj!
- 9.) Svoje naloge izdelúj pridno in o pravem času!
- 10.) Cislaj božja dela v prirodi in ne trpinči nobene živali!

3. Pridna Rozika.

Pridno Roziko so hoteli mati domà imeti, da bi jim kaj pomagala. Rozika pa je žalostna. Jokaje materi pravi: «Drugi otroci se bodo učili, jaz pa bom zaostala. Drugi bodo veliko znali, jaz pa ne.» Potem prime mater za roko in pravi: «Ljuba moja mati! lepo vas prosim, pustite me, naj grem v šolo. Saj bom iz šole hitro prišla domóv in bom tem pridnejša.»

Mati ji prijazno rekó: «Le pojdi, ljuba moja! ker se tako rada učiš; zató mi boš potlej tem bolj pomagala. Vidim, da se v šoli več naučiš, kakor mi domà pomagaš.» — Tako pridni otroci prosijo in radi hodijo v šolo, domà pa lepo ubogajo.

4. Pred šolo.

1.

Tebi kliče, večni Oče,
Zbranih otročičev krog,
Blagoslovi, prosi vroče,
Ga pri uku mili Bog.

2.

Srca naša Ti pripravi,
Um razjasni in spomín,
Rasli bi v modrosti pravi
Kakor Jezus, božji sin.

5. Po šoli.

1.

Večno slavo Ti pojemo,
Z nami naj Te vse častí;
Hvalo Tebi vsi dajemo
Za vse, kar smo slišali.

2.

Lepe uke v srcih hrani,
Nam po njih živeti daj,
Vedno Ti nam stoj na strani
In nas pelji v sveti raj.

II.

6. Človek.

Najimenoitnejša stvar božja na svetu je človek. Ustvaril ga je Bog po svoji podobi in ga postavil gospodarja vsem stvarém. Dal mu je **dušo** in **teló**.

Duša je nevidljiva in neumrjoča. Z dušo mislimo in razločujemo pravo od nepravlega. Imamo **um**, **pamet** in **prosto voljo**.

Teló je vidljivo in umrjoče. Deli telesa so: **glava**, **trup** in **udje**. Živôt pokriva **koža**. Da **snažen** in zdrav živôt ohranimo, umivamo si vsak dan glavo in roké; po letu se večkrat kopljemo. Pod kožo je **mesó**, ki veže ude telesa in jim daje močí. Mesó je prirasteno **kostém**. Kaj vidimo na glavi? Naštejte dele trupa! V trupu je **srcé**, **pluča**, **želodec** in **drob**. Srcé pretaka **kri** po vsem telesu. Kri teče po žilah in redí teló. Kadar človek umrje, zastane mu kri in srcé več ne bije. Pluča čistijo kri. S pluči dihamo. Da si pluč ne poškodujemo, varujemo se prehlajenja in ne pijemo mrzle vode, ako nam je vroče. Želodec in

drob prebavljajo živež. Prevročih jedil ne jemo, da si želodca ne pokvarimo.

Roke so nam ustvarjene za delo. Imam dve roki, **desnico** in **levico**. Roke se držé trupa v **ramah**. Kateri so deli roke? Roko gibljemo v **rami**, **komolci** in **zapestji**. Pokažite **dlan**, **pest**! Kako se imenujejo **prsti**? Prsti imajo na konci **nohte**. Nespodobno je z rokami glavo podpirati. Roke imamo vedno snažne in nohte obrezane.

Noge nosijo živót. Kateri so deli noge? Kje se giblje noga? Noge posebno po zimi varujemo **mraza** in **mokrote**.

Kadar **telovadimo**, **krepimo** si roke, noge in **ves živót**.

Vid.

Nebó je modro. **Solnce** je rumeno. **Trava** je zelena. **Sneg** je bel. **Kri** je rudeča. **Oglje** je črno. **Oblak** je siv. **Lisica** je rujava. — **Gora** je visoka; **hrib** je nizek. **Polje** je široko; **dolina** je ozka. **Morje** je veliko; **jezero** je majhno. **Njiva** je dolga; **vrt** je kratek. **Kocka** je oglata; **krogla** je okrogla.

Z očmi vidimo, kakšne so reči; imamo **vid**. Vidimo tudi **preljube stariše**, **brate** in **sestre**, do-

brotnike in prijatelje. Kaj vidimo v šoli, doma, na polji, v gozdu in na nebu?

Okó je ljubi dar božji. Postavljeno je med trde kostí, da se ne oškoduje. **Trepalnice** zapirajo oči. **Vejice** je varujejo prahú. **Obrvi** odvrčajo pôt, ki po čelu teče. Ako mi kaj v okó pade, pritečejo solze in je izmijejo.

Okó hočemo vedno varovati. O mraku in na solnci ne beremo; tudi ne zremo v solnce in luč. Vsak dan si okó in ves obráz umivamo.

Sluh.

Mati govore. Deklica poje. Dete se joka. Deček se smeje. — Pes laje. Mačka mijavka. Kaj delajo konj, krava in druge domače živali? Kaj delajo ptice? — Zvon klenka. Ura bije. Puška poka. Grom bobní. Potok šumlja.

Z ušesi slišimo — imamo **sluh**. Tudi **uhó** je dobro obvarovano, da se ne oškoduje. Zunanje uhó imenujemo **uhelj**. Skozi uhelj gre glas v **notranje uhó**. Ušesa si snažimo in je varujemo prehudlega poka, da si ohranimo dober sluh. Kdor ne sliši je gluha. **Glušec** tudi ne more govoriti — **nem** je.

Vonj (voh).

Roža diši. Katere cvetice lepó dišé? Hren je hud. Tudi česenj v nos udari. Z nosom vohamo; imamo **vonj** (voh).

Nos je sredi obraza. Ima dve **nosnici**, med njima pa **hripelj**. Skozi nosnice tudi dihamo. Če se prehladimo, zamaši se nam nos, imamo náhod. Če smo nahódni, radi kihamo. Nos ne sme nesnažen biti. S čim si ga čistimo? Nespodobno je, prst v nos vtikati.

Okús.

Pelin je grenák. Hruška je sladka. Zelje je kisló. Sol je slana. Pečenka je okusna.

Z jezikom okušamo jedí. Imamo **okús**. **Jezik** je v ustih. **Usta** zapiramo z **ustni** (ustnicami). Ako ustni odpremo, pokažejo se **zobjé**. Zobjé tičé v zgornji in spodnji **čeljusti**. Zobjé raskosajo jedila, da jih moremo použiti. Umivamo si jih, da je zdrave ohranimo. Trdih rečí, kakor lešnikov in orehov, ne grizemo. Nad jezikom je **nebó**. Za jezikom je **goltanec**. Po njem pride hrana v želodec. Z jezikom pa tudi govorimo.

Tip (čut).

Nož je oster. Šivanka je šilasta. Miza je gladka. Skorja je hrapava. Moka je suha. Dežnik je moker. Krajcar je majhen. Četrták je velik. Nit je tenka. Vrv je debela. Volna je mehka. Kamen je trd.

To spoznamo s **tipom**. Tipljemo najbolje s prsti.

Če se zbodem ali urežem, bolí me. Ogenj je vroč; peče me. Voda je mrzla; hladí me. Peč je gorka; greje me. Po letu mi je vroče, po zimi me zebe. To čutimo po vsem telesu. Po vsem telesu imamo čut; nohti in lasjé ne čutijo.

Z očmi **vidimo**. Z ušesi **slišimo**. Z nosom **vonjamo**. Z jezikom **okušamo**. S prsti **tipamo** in po vsem telesu **čutimo**. Zdrav človek ima petero čutov: **vid, sluh, vonj, okús** in **tip** (čut).

7. Spoštúj starost.

Prerok Elizej je prebival v Jerihi. Od tod je šel enkrat v Betel, kjer so molili zlato tele. Otroci mu pridejo iz mesta naproti, zasmehujejo ga in vpijejo, rekóč: «Pojdi gori, plešec, pojdi gori, plešec!» Elizej se k njim obrne

in jim žuga v Gospodovem imenu. Kar neutegoma iz gozda planeta dva medveda in jih raztrgata dva in štirideset.

8. Telovadska.

1.

*Hajd na noge, le v korák!
Čvrsto stopa korenják.
V vrsti redni vojna gré,
In razlega petje se:
Hurá!*

2.

*Boben poje: tròm, tròm, tròm!
Kliče svoje: tròm, ti, ròm!
Brzo dalje čez poljé,
Gozd, ravnine in goré!
Hurá!*

3.

*Pojmo srčno vsi na glas:
Naš je mladi, zlati čas!
In veselo in gorkó
Srce bije nam zvestó!
Hurá!*

A. Pernè.

9. Odmèv.

Nekega dné skače Blažek po zeleni loki in zavpije: «Ho, hòp!» Iz bližnjega gozda oglasi se mu ravno tako: «Ho, hòp!» Blažek se temu čudi in zakliče: «He, hèj!» — «He, hèj» mu zadoní iz gozda nazáj. Blažek zavpije: «Zakáj me oponašaš?» — «Zakáj me oponašaš?» odmeva iz gozda. Blažek će dalje bolj kriči in se huduje. Vsaka beseda pa se mu iz gozda povrača. Misli, da se drug deček ž njim šali. Maščeval bi se rad. Po vsem gozdu ga išče, pa ne najde nikoga.

Domà toži svoji materi, da ga je hudobni deček v gozdu zeló žalil z grdimi besedami. Mati pa pravijo: «Blažek, sedáj si sam sebe tožil. Nič družega nisi slišal, nego odmèv svojih lastnih besed. Ako bi bil prijazne besede v gozd klical, prijazne besede bi bil tudi iz gozda slišal.

Da bodo drugi ljudje s tebój prijazni, bodi tudi ti ž njimi prijazen.

10. Želod in buča.

Kmetič leží pod hrastom in premišljuje bučevino, ki poleg njega raste. Kar začnè z glavo odkimovati, rekóč: «Tega ne umém, da óna majhna bučevina tolik in tako težák sad rodi, močán in velik hrast pa tako malovreden sadek. Ko bi bil jaz svet ustvaril, bil bi to gotovo drugače naredil. Hrast bi rodíl velike in težke buče, bučevina pa drobne želodke. Res bi ga bilo veselje videti!»

Komaj to izreče, potegne veter in odtrga želod s hrasta. Pade mu ravno na nos. Tako ga udari, da se mu kri pcedí. «O joj!» zavpije ves oplašen, «sedáj sem pa gorko dobíl za svojo modróst. Ako bi bila to buča, bila bi mi glavo razbila.»

Kar Bog naredí,
Vse prav stori.

III.

11. Jed in pijača.

1.

Da je moči človeku živeti, potrebuje živeža, to je: **jedí** in **pijače**. Jed in pijača mora vedno zdrava in tečna biti, da ga krepí.

Največ živeža dobiva s polja. Na polji raste žito, kakor: **pšenica**, **rèž**, **ječmen**, **ajda**, **prosó**, **koruza**. Málinar zmelje žito v **moko**. Kakšna je pšenična, režena, ajdova in turšična moka? Iz moke pečejo mati **kruh** in kuhajo **žgance**, **sok** in druge **močnate jedí**. Iz ječmena naredí málinar v stopah **ječmenček** (ričet), iz prosá pa **kašo**. Na polji raste tudi **krompír**, **repa** in **korenje**. Iz tujih dežel dobivamo **riž**.

Na vrtu, ki ga imamo pri hiši, raste **sočivje** in druga **zelenjád**. **Leča**, **grah** in **fižól** so tečna jed. K mesu jemo **solato**, **špinačo**, **zelje**, **vi-hrovt**, **kolerabe** in **peso**. V juho se devlje **peteršilj** in **drobnják**. Tudi **čebula**, **česenj**, **hren** in **redkev** zrastejo na vrtu. Katera vrtna drevesa nam dajejo sadje?

Najtečnejša jed je **mesó**. Katere domače živali nam koristijo z mesom? Imamo torej goveje, drobnično, prašičje mesó in kuretino. Kaj je divjačina? Mesó jemo kuhano, pečeno ali prekajeno. Krava, koza in ovca nam dajejo **mleko**. Mleko je sladko ali kislo. Na mleku se nabere **smétana**. Iz smétane se mede **maslo**. Planinar dela iz mleka **sir**. O postu ne jemo mesá, a jemo **ribe**, **rake** in **žabe**. Prav tečna jed so **jajca**. O veliki noči nam obročijo mati píruhe.

Juhi in drugim jedilom pridevajo se **začimbe**, kakor: **sol**, **sladkór**, **popper**, **cimet**, **muškatov oreh** i. dr.

2.

Voda je najpotrebnejša in najbolj zdrava pijača. Po solnčnatih goricah raste vinska trta. Iz grozdja se ožéma mošt. Sèčiščen mošt je rumeno ali rudeče **vino**. Pivár dela iz ječmena in hmelja **pivo** (ol).

Vino in pivo ugaja odrastlim ljudem, toda mora se zmérno piti. **Žganje** je škodljiva pijača. Pijače se hranijo v sodih.

Kakšne mere imamo za pijače, za žito in moko? Iz tujih krajev dobivamo **kavo** in **čaj**.

12. Pobožni sinek.

Oče so svoje otroke vselej lepo učili. Skrbeli so, da bi bila vsa hiša dobra in poštena. Pred jedjó in po jedi so vselej sami molitev vodili. Ko se je Tonček uže naučil moliti, prosil je enkrat sam očeta, da bi njemu pustili voditi molitev pred jedjó in po jedi. «Veseli me,» djali so oče, «da si se uže naučil moliti. Le rad moli in bodi vedno dober, da te bo ljubi Bog rad imel. Veselila ga bo tvoja molitev.»

Nekega dné pridejo strijc iz daljnega kraja in ž njimi kosijo. Pred obedom Tonček lepo vzdigne ročici proti nebesom in prav pobožno moli. Ko strijček to vidijo, zeló so ganjeni in mu prijazno rekó: «Nu, Tonček, to je prav, tako je lepo! Veseli me, da tako mlad uže znaš tako lepo moliti. Taki otroci so vsem všeč. Pobožne otroke ima ljubi Bog rad in jih kliče k sebi. Moj Tonček! bodi vedno tak; vsi te bomo radi imeli in Bog ti bo dal srečo!»

Tonček je ostal vedno pobožen deček, bil je dober mladenič in vse svoje žive dni pošten človek pred Bogom in ljudmí.

Rad ubogaj, lepo móli,
Žal ne bode ti nikoli!

13. Dobra večerja.

Izbirljiva Metka pravi o póludne pri jedi: «Ječmenček pa ni dober, ne bom ga jedla ne!» Žllico položi na

mizo. Mati pa rekó: «Zdaj ne morem družega kuhati; le čakaj, za večerjo ti hočem boljšega napraviti.»

Popółudne gre Metka z materjo na njivo krompir kopat. Tam ga mora rušiti in devati v vreče do solčnega zahoda.

Ko pridete domóv, dajo ji mati večerjo. Metka zajme in pravi: «To je pa dobra jed, ta mi gre v slast!» Pojedla je je polno skledico. Mati ji smehljaje rekó: «To je tisti ječmenček, ki si ga o póludne pustila. Ker si pa vse popółudne pridno delala, pojedla si ga zdaj slastno.»

14. Pred jedjó.

O Bog! to vse nam daješ Ti,
Kar vsaki dan nas preživí;
Dodeli, da nam to jedilo
Po Tvoji volji bo teknilo!

15. Po jedi.

O Bog! s pijačo in jedjó
Nahranil si nas milostno!
Za vse, kar roka Tvoja dala,
Naj bo prisrčna zdaj Ti hvala.

16. Mrzli studenec.

Nekega poletnega dné je šel Martinek na polje. Vročé je bilo. Lice mu gorí. Silno ga začné žejati. V lepi senci pod hrastom najde hladen studenček. Voda je bila čista ko ribje okó in mrzla ko led.

Naglo se je Martinek napije; ali slabo mu začne bivati, toliko, da ne omedli.

Slab prileze domov in zbolí prav nevarno. «Joj, kdo bi mislil, da je v tem studenci tako hud strup!» zdihuje bolen na postelji. Oče pa pravijo: «Čisti studenec ni kar nič kriv tvoje bolezni, ampak tvoja neprevidnost, ker si se ves pregrét naglo mrzle vode napil.»

IV.

17. Obleka.

Zimskega dné priletí vrabec na šolsko okno. Tužno zrè v sobo. Vsi otroci se ozró na okno. Učitelj rekó: «Vidite vrabca, kako rad bi prišel na gorko! Vi se lahko pogrejete v gorki izbi. Na prostem varuje vas gorka obleka mraza. Ptički imajo pérje, druge živali dlako, a vendar o hudi zimi nimajo gorke izbe; veliko trpé in tudi od mraza poginejo, akoravno jim jeseni zraste gorkejšé pérje in dlaka.

Tudi ljudjé so po zimi drugače opravljeni, kakor po letu. Kakšna je **zimska**, kakšna **poletna obleka**?»

Francék: «Po zimi hodimo v gorki, volnati, po letu v lahki, platneni obleki.

Učitelj: «Iz česa je gorka, zimska obleka, Jurij?»

Jurij: «**Nogovice** in **rokovice** so iz volne, ki jo dobivamo od ovce.»

Učitelj: «Da! Ovco ostrižemo. Iz volne napredejo predíce niti. Iz niti se pletó nogovice. Suknár dela iz volne suknò. Katera obleka se dela iz suknà?»

Lovro: «Iz suknà dela krojáč: **suknje**, **telovnike**, **hlače** in **plašče**. Tudi ženska oblačila so iz suknà.»

Učitelj: «Iz česa se pa dela platnena obleka, Milica?»

Milica: «Platnena obleka se dela iz platna.»

Učitelj: «Kje pa mati platno dobé?»

Milica: «Platno jim naredí tkalec. Oče sejejo pomladi lan. Lan populimo, glavice mu osmučemo in ga po travniku razgrnemo. Ko je vležán, vzdignemo ga. Terice ga v sušilnicah posušé in s trlico oteró. Predivo mati in dekle spredejo o zimskih večerih na kolovratu v prejo. Mati je na solnci belijo.»

Učitelj: «Prav si povedala! Katera obleka se pa dela iz platna, Jerica?»

Jerica: «Iz belega platna dela šivilja: srajce, spodnje hlače, predpasnike, rjuhe, prte in blazine. Iz barvanega platna pa se dela vrhna obleka.»

Učitelj: «Pregovor pravi: ‚Bolj ko bo pridna po zimi predica, delj bo rožljala pod palcem petica.‘ Platno je kaj cenjen domač pridelek. Pa tudi iz drugih snoví se dela obleka. **Robci**, ki jih imate dekleta po letu na glavi, so iz **bombáža**. Bombáž je tuj pridelek. Gospé nosijo drago, **svilnato obleko**. Kdo dela **klobuke** in **obuvalo**, **Matijček?**»

Matijček: «Klobuke dela klobučár iz klobučine. Škornje in črevlje izdeluje črevljár iz usnja. Strojár iz volovskih, telečjih in svinjskih kož ustroji usnje.»

Učitelj: «Kdo izdeluje irhovino in krzno!»

Matijček: «To pripravlja krznár iz kozjih in ovčjih kóž.»

Učitelj: «Vsaka obleka je lepa, da le ni raztrgana in nesnažna. Najmanjša luknjica se mora hitro zakrpati. Varujte obleko! Ne hodite nepotrebno po blatu in prahu; ne plezajte po plotih in drevji!»

18. Ovca in bučela.

Bučela: «Imaš li večjega dobrotnika od mene?»

Človek: «Da, imam ga!»

Bučela: «Koga pa?»

Človek: «Ovco; kajti njena volna mi je potrebna, tvoj méd pa le prijeten. Vrhu tega mi daje ovca rado-
voljno svojo volno; če mi pa ti daješ svoj méd, vedno
se mi je bati tvojega žela.»

19. Lepa suknja.

Júrijče je vedno lenobo pasel. Učil se ni nič, in tudi znal ni nič. Oblekel je lepo suknjico, pa ošabno po vasi letal in se skazoval. Še v šoli se je ponašal s svojo lepo suknjo. Otroci so ga obstopili in radovedno gledali; Júrijče pa se je zaničljivo na nje oziral. Učitelj ga pokličejo: «Júrijče, na noge! pověj, kar znaš!» Júrijče pa se ni učil nič in tudi ni vedel nič; kar koli je zinil, vse je bilo neumno. Sram ga je začelo biti, in spoznal je Júrijče, da sama lepa suknja nič ne pomaga, če Júrijče nič ne vé, če Júrijče nič ne zna.

Samo lepo oblačilo

Te ne bo častilo;

Pridnost, modra glava,

To je prava slava.

20. Leni Jakec.

Jakec rad mizár postál bi,

Oblič je nadležén;

Dimnikar na tó postál bi,

Pôsel ta ni nežen.

Jakec rudar rad postál bi,

Klanjati se neče;

Jakec mlinar rad postál bi,

A težé ga vreče.

Jakec tkalec rad postál bi,

Pôsel ta je ojster;

Prejo strga, komaj záčne

Ko spodí ga mojster.

Jakec, Jakec, misli to,

Kaj s tebjó še nekđaj bo!

Jakec rad ključár postál bi,

Oglji so prežarni;

Jakec rad črevljár postál bi,

Črevljev njemu mar ni.

Jakec rad krojáč postál bi,

A šivanka vbada;

Jakec rad steklár postál bi,

Toda steklo vpada.

Jakec knjigovéz postál bi,

Kleja duh je ojster;

Komaj záčne, že od dela

Prepodí ga mojster.

Jakec, Jakec, misli to,

Kaj s teboj še nekđaj bo!

Jakec mnogo še pričel je,

A končál ničesa.

V tem postal že siv in vel je,

Slábost ga pretresa.

Jakec íma glavo prazno,

A skrbi obilo;

Jakec toži, bridko toži,

Jakec vzdíše milo:

«Če bi jaz bil v dóbi mladi

Se učil pokoren,

Ne bi bil takó neumen,

Ne tako uboren!

Oh sedaj pač verjem to,

Da iz mene nič ne bo!»

Poslovenil A. Funtek.

V.

21. Stanovanje.

Hiša je naše stanovanje. Varuje nas dežja, hudega vremena, snega in mraza. Bogati ljudje imajo velike in lepo zidane hiše; kmečke hiše so manjše in nekatere tudi lesene. Kateri so deli hiše?

Kadar smo doma, bivamo največ v **izbi**. V izbi jemo, delamo in po noči spimo. Kateri so deli izbe? V izbi ima vsaka oprava svoj prostor. V **kuhinji** kuhajo mati na ognjišči zájutrek, obéd (kosilo) in večerjo. Katera je kuhinjska oprava?

Klet je navadno v zemlji, da po zimi gorka in po letu hladna ostane. V klet spravljajo mati živež, kakor: krompír, repo, korenje, zelje in sadje. Na policah so jabolka in drugo sadje. Gostilničar ima v kleti pijače.

Nad pohištvom je prostorno **podstrešje**. Gori so žitnice in skrinje. Hiša je pokrita s **streho**. Streha je iz slame, desk, opeke ali škrlav.

Dimnik, ki molí iz strehe, vodi dim iz kuhinje kvišku. Na velikih hišah vidimo **strelovòd**.

22. Tašica.

Tašica prileti zimskega dne na okno kmečke hiše, kakor da bi rada na gorko prišla. Kmetič ji odprè okno. Tu pobira drobtinice, ki z mize padajo. Otroci imajo ptička prav radi.

Zima mine. Kmetič odprè okno in mali gost odleti v bližnji gozd. Tam si naredí gnezdo in veselo prepeva.

Zopet se vrne zima. Ž njo pa se vrne tudi tašica h kmetiču in glej! — s seboj pripelje samico. Družina kmetičeva jih je jako vesela. Živalici ste prav domači. Otroci rekó: „Ptička nas gledata, kakor bi nam hotela kaj povedati.“ Oče pa odgovoré: „Ko bi jima bilo moči govoriti, rekla bi: Zaupanje vznbuja zaupanje in ljubezen zopet ljubezen.“

23. Tašici v slovó.

Zapój, zapój, oj tiček mój, mi pesem še enkrát, prej ko zletiš in poletiš zeleni gaj iskát.

Vso zimo sva skup bivala — in zdaj me zapustiš; iz kraja v kraj, tu ni tvoj raj, drugam si poželiš.

Zapój, zapoj, oj ptiček mój, mi pesem še enkrát in tebe ko tu več ne bó — šel v log te bom iskát.

A. Pernè.

24. Red nas varuje škode.

Sabinka je imela svojo izbico, pa nikoli ni pospravljala svojih reči. Vse je križem ležalo. Mati jo zaradi tega večkrat opominjajo, pa jih ne sluša.

Neko nedeljo popółudne se Sabinka lepo praznje obleče in z doma odpravlja. Soseđa jej prinese polno skledico debelih, črnih črešenj. Na mizi in po oknih je

bilo oblačil vse polno. Sabinka postavi črešnje na stolec in gre z materjo v vas. Zvečer uže v temi pride domov. Naglo sede, pa — od strahú zakriči. Kaj pa ji je? Ravno na skledico je bila sedla in črešnje pomečkala. Mati z lučjo prihité. Kaj pa vidijo? Črešnjev sok se cedi po stolci; lepo belo Sabinkino krilo je pa tako črnorudeče, da je ne more več obleči. «Sedáj vidiš,» djali so mati, «kako je treba devati vsako reč na svoj kraj. Naj te lastna škoda uči reda!»

25. Angel budí.

1.

**Z máno zjutraj rano
Vstane angel moj,
Hodi vedno z máno
Vedno je z menój.**

2.

**Angel me pokrije,
Ko se noč stori.
In ko dan zasije
Zopet me zbudí.**

3.

**Angel me varuje
Zvésto dan in noč;
Kak me zveseljuje
Božja ta pomóč.**

Fr. Končan.

VI.

Družina.

26. Jutro.

Nekega poletnega dné so pregledovali učitelj v šoli domače naloge. Vsi učenci so jih lepo spisali, posebno lično pa Jožek. Pohvalili so ga in

vprašali: «Kdaj si pa spisal nalogo, da je tako skrbno izdelana?»

Jožek: «Danes zjutraj. Mati me vsako jutro zgodaj pokličejo, ker grem zvečer kmalu spat.»

Učitelj: «Rana ura, zlata ura. Zjutraj je telo in duša krepka. Najláže se učite zjutraj. Ali vsako jutro zgodaj vstajaš?»

Jožek: «Da, vsako jutro. **Oče** in **mati** vstaneta prva in vso **družino** pokličeta, samo mojega malega **bratca** in **sestrico** pustita delj časa spati.»

Učitelj: «Kaj pa dela družina tako zgodaj?»

Jožek: «Ko se oblečemo, umijemo in molimo, gre vsak na svoje delo. Mati kuhajo kosilo. Moja odrastla sestra pospravi po izbi. Oče in večji brat gresta k živini. **Hlapec** popravlja vozove in **dekla** gre krave mlest. Kmalu je zájutrek na mizi. Po jedi gre vse po opravkih, jaz pa v šolo. **Deđ** in **babica**, ki uže ne moreta delati, ostaneta domà za varuha.»

Učitelj: «To je lepo. Mlad navadil si se uže priden biti. Vem, da boš tak ostàl, ker ti stariši vedno lep vzgled dajejo. Otroci, posnemajte marljivega Jožka! Vsi boste srečni in ljudjé vas bodo spoštovali.»

27. Starček in smrt.

Reven starček je nesel težko breme drv iz gozda domov. Pot je bil dolg, on pa že ves slab. Truden in zelo nevoljen vrže breme na tla in kliče smrti, da bi ga rešila iz tacega nadležnega življenja. Komaj to izgovori, uže smrt pri njem stoji in ga vpraša: «Kaj hočeš?» Prestrašen starček pa odgovori: «Prosim te, ljuba žena, bodi mi tako dobra, in pomagaj mi zadeti to breme zopet na hrbet!»

28. Koga ljubim.

1.

Koga ljubim, vprašaš me?
Star'še, brate in sestré,
Ljubim tudi vse ljudi,
Ker me Bog tako uči.

2.

Koga ljubim, vprašaš me?
Moje naj srcé pové:
Ljubim da čez vse Bogá,
Bolj kot star'še, bližnjega!

J. Tomšič.

VII.

Cerkev.

29. Praznik sv. Rešnjega telesa.

Na delopust sv. Rešnjega telesa prideta Rezika in Pavlek vesela iz šole domov. Mati jih na pragu čakajo in velé: «Danes pojdeteta cvetic na polje nabirat za jutranji praznik!»

Rezika: «Prav rada. Tudi gospod učitelj so nam rekli, naj gremo cvetic trgat, da jih bomo jutri pri obhodu trosile.»

Pavlek: «Nam dečkom pa so rekli, da naj naberemo zelenih vej, s katerimi naj okna in pot olepšamo.»

Mati: «Oče so uže zjutraj šli s hlapcem v gozd; pripeljala bodeta zelenih vej, da jih bomo postavili ob hiši in cesti.»

Rezika: «Pri cerkvi in znamenjih, kjer bodo blagoslovi, stojé uže mlaji z lepimi venci ozalšani. Cerkovnik ves dan snaži in lepša oltarje v cerkvi. Postavil je uže bandera in nebó, pod katerim bodo gospod župnik nesli sv. Rešnje telo. Pojdi bratec, da prej domóv prideva!»

Na večér prideta domov. Rezika prinese poln pletarček lepih cvetic, Pavlek pa butaro zelenih vejic. Kmalu so bila vsa okna ozalšana. Pred hišo stala je ravna vrsta mlajev, ki so jih oče s hlapcem postavili.

Rezika: «Mati, jutri zjutraj naju zgodaj pokličite, da ne bodeva z bratcem mudila. Gospod učitelj so nam popisali ves obhod in nam povedali, kako se moramo pri obhodu vesti. Vsak šolar mora imeti s seboj molitvene bukvice, iz

katerih bodemo pesem o sv. Rešnjem telesu peli. Ko bodo zvonovi zapeli, šli bodemo v parih pred cerkev.»

Pavlek: «Mi dečki šli bodemo prvi za banderom, deklice pa pred sv. Rešnjim telesom.»

Rezika: «Nekoliko deklic bode belo oblečenih. Te bodo trosile cvetice po poti. Za sv. Rešnjim telesom šli bodo pevci in vsi farani. Pri štirih znamenjih se bodemo ustavili in blagoslova čakali. Potem bodemo šli v cerkev, ki bode vsa razsvetljena. Zapeli bodemo še hvalno pesem in odšli zopet domov.»

Oče: «Le pokažite z lepim vedenjem, da ubogata svoje predstojnike. Bogu in faranom bode to všeč.»

30. Pesem pri obhodu.

Trosimo cvetice in vence lepé,
Ker Jezus, Zveličar, med nami zdaj gré.

Pa tudi darujmo mu rož'ce srcá,
Naj vsak mu nedolžnost obljubi in dá.

O Jezus premili! ozri se na nas,
Ti srečno nas vodi življenja ves čas!

Naj čednosti rož'ce nam vedno cvetó,
In daj, da odprejo nam rajsko nebó!

31. Zvonček.

Potnik hodi po stezici,
 Po domovji hrepení:
 Zvonček poje na gorici,
 Čuj! večernico zvoní.
 In popotnik se odkrije
 In posluša mili glas:
 «Zvonček ljubi, zvonček dragi!
 Ti k pokoju vabiš nas.
 Sladko spite! vsem zapoješ,
 Skrb, težave odpodiš;
 Kdaj tud' moj'mu srcu, zvonček,
 Ti k počitku zazvoniš?»

J. Bile.

32. Zvon na poti.

*Otròk je bil, ki nikdar ní
 V nedeljo hódil k maši,
 In kadar zval je zvon ljudi,
 Tedaj je bil na paši.*

*Dé mati mu: „Pozivlje zvon
 V cerkveni hram glasno te
 In če ne greš, naénkrat on
 Prišel bo jezen pó-te“.*

*Na tó otròk: „Kako le bi
 Prikimal zvon po mène?“
 In že, kot šel iz šole bi,
 Na trate gre zeléne.*

*Ne klenka, klenka v linah zvon,
 Plašili pač so mati!
 A strah in groza! — zadaj on
 Čez njive kolovrati.*

*Otròk od straha samega
 Ihtéc, kot v sanjah bega,
 Da hudi zvon ne vzame ga
 In da ne skrije v sé ga.*

*Čez polja, trate in stezé,
 Čez hrib in cesto belo
 Hití, beži, kot veter gré
 V cerkveni hram, v kapelo.*

*In kadar na Gospodov dan
 Zvòn zopet se razléga,
 Tedaj ne čaka, da čez plan
 Prišel bi spet po njéga.*

Po Goethe-ji — A. Funtek.

VIII.

V a s.

33. Požár.

Skalarjev mali Marko in Tinče dobila sta žveplenke. Šla sta za skedenj in jih prižigala. Nanosila sta slame in jo užgala. Kako všečno se

jima zdi, ko dim vedno više sega. Kar se prime plame slamnate strehe. Gost dim se valí iz strehe in po vsi vasi se začuje glas: Gori, gori! V zvoniku bije plat zvoná. Ljudje privró iz hiš. «Pri Skalarji gori», vpije župán. Kdor more pomagati, hiti na pogorišče. Možjé privlečejo dolge železne mačke in lestvice. Žene prihité s polnimi škafi vode. Iskre visoko švigajo in preté sosednim poslopjem. Župán veli: «Na strehe z vodó! Odprite hleve in svinjake in izpustite živino na prosto!» Vse se zgodí. Bližnje strehe so polne ljudi. Komaj živino iz hleva odženo, kar zagrmí ostrešje in vse poslopje je v ognji.

Iz bližnje vasi pridrdrajo vozovi z vodó in brizgalnico. «Rešeni smo!» reko vaščani, ko vidijo, kako obilno brizgalnica vodo po strehah meče. Kar potegne veter in zapali še Skalarjevo hišo. V hipu je streha v plamenu. Brizgalnica dela na vse močí! — a vse zamán. Iz hiše vlačijo skrinje, omare, postelje, obleko in vso opravo na vrt. Kar odnesó, je rešeno. Hlev, poln sená in otave, pogori do tal. Od hiše ostane le zidovje. Vse je uničil ogenj. Sadno drevje na dvorišči je osmojeno in se bode brž ko ne posušilo.

Skalarjevi obupno gledajo po ostalih razvalinah. Župàn pristopi k Skalarjevim in jih tolaži: «Velika nesreča vas je zadela; kaj ne, vaščani? pomagali bomo Skalarju, vsak po svoji moči. K nam greste danes spat, sosedje bodo pa za živino skrbeli. Jutri gremo uže v gozd po les.» Vsi Skalarju prostovoljno obljubijo pomoči. Tesárji, mizár, zidárji in kováč obljubijo pogorelcu, da bodo brezplačno pomagali novo pohištvo staviti. Sočutje vaščanov je Skalarjeve ganilo in s solznimi očmi so se jim zahvaljevali.

Otroci, ne igrajte se z ognjem!

34. Veseli pastír.

*Zakrivljeno palico v roki, za trakom pa šopek cvetic,
ko kralj po planini visoki, pohajam za tropom ovčic.*

*Saj tukaj na solnčni višavi le sam sem, le sam
gospodár, živejem po pameti zdravi, za muhe mi ljudske
ni mar.*

*Nikomur tu nisem na poti, na poti ni meni nikdo; kdo
čisto veselje mi moti, kdo moti življenje mirno?*

*Nikdár ne zmračí se mi čelo, nikdár ne stemné se
oči, in pojem in ukam veselo, da z gore v goró se glasi.*

*Naj druge okoli po sveti si iščejo slave, blagá, jaz ho-
čem na gori živeti, tu sreča, tu mir je domá.*

*Za čedico krotko popeval bom pesmice svoje sladké,
dolincem glasno razodeval, kar polni mi srečno srcé.*

*Ne, palice svoje ovčarske za žezlo kraljevo ne dam,
in rajši, ko krone cesarske, cvetice na glavi imám!*

S. Gregorčič.

35. Mejnik.

*Vrban je stanoval v čedni hiši sredi med zelenimi
vrti in lepim rodovitnim drevjem. Sosedov travnik je bil ta-
kòj zraven. Brezvestni Vrban hoče svoj prostor v njegov
travnik raztegniti ter premakne mejnik.*

*Drugi dan zleze Vrban po lestvici na črešnjo, da bi
si črešenj natrgal. Komaj je bil na vrhu, izpoddrkne mu
lestvica. On pade doli ravno na mejni kamen in si zlomi
vrat. Ko bi Vrban ne bil premaknil kamena, na sami travi
bi se morda ne bil ubil.*

**Hudobnež s pregreho zanko si snuje,
Katera gotovo ga hudo kaznuje.**

36. Ptičje gnezdo.

Na vrtu sem našel ptičje gnezdo. Veselo sem šel
po očeta in jim rekel: «Poglejte majhno gnezdece in v
njem tri pikasta jajčeca; ali je smem vzeti in se
ž njimi igrati?» Oče pa so rekli: «Ne, Cene! pusti jih,
kmalu boš užival še večje veselje.» Ubogal sem jih.
Drugo jutro sem zopet šel gledat v gnezdece in videl

sem štiri jajčeca. Povedal sem to očetu, a oče so rekli: «Pusti gnezdece 14 dni; potem hočem sam s tebój tija iti.»

Štirinajst dni je preteklo. Ko sva prišla z očetom zopet h gnezdu, kaj sva videla? — štiri gole ptičke. Kljunčke so odpirali in prosili hrane. Z očetom stopila sva na stran. Kmalu je priletela starka. Črvička je prinesla v kljunu in je mladiče ž njim pitala. Oče so mi rekli: «Vidiš, ako bi bil ti takrat jajčeca pobral, ne imel bi zdaj toliko veselja.»

«Vsak dan sem šel h gnezdu. Mladiči postajali so vedno večji in so naposled izleteli. Letos pa so zopet prišli nazaj in so zopet gnezdili.»

37. Kováč.

1.

Poslušam kovača,
Ki kladvo obrača,
Ko tolče, se krega,
Da daleč se zlega:
Bunkati, bunkati
Noč ino dan.

2.

Pri vroči tam peči,
Kjer ogenj žareči
Železo raztaja,
Kovač tam razsaja:
Bunkati, bunkati
Močni ropôt.

3.

In meh pa zapiše,
Vse iskre pobriše,
Kovač pa pritiska,
Da križem se bliska:
Bunkati, bunkati
Jeklo trdó.

4.

Pa pride nedelja
Kovačeva želja!
Zdaj enkrat počije,
Veselja kaj vžije:
Bunkati, bunkati
Kladvo pa v kraj.

IX.

38. **Mesto.**

Mesto je večje od vasi. Hiše so vse zidane in z opeko ali škrlom pokrite. Zunaj so lepo ozalšane in imajo po več nadstropij. V vasi stojé hiše raztresene; v mestu pa so v dolgih vrstah ena poleg druge. Med hišami so široke **ulice** in **ceste**. Vsaka ulica ima svoje imé. Po ulicah so **svetilnice**, da je zvečer mesto razsvitljeno. V vaséh so ceste in pota posute, v mestih pa imajo kameniten **tlak**, da deževnica hitro odteka in da se laže hodi in vozi. Večje prostore v mestih imenujemo **trge**. Na trgu so **prodajalnice**, kjer kupci prodajajo **blagó** za obleko, živež in druge potrebe. Na trgu je **mestna hiša**, kjer biva mestni **župàn**. Ob tržnih dnevih je trg poln kmečkih ljudi, ki pripeljejo ali prinesó v mesto prodajat: mleko, maslo, sadje, zelenjád, žito in druge poljske pridelke. O **semnu** pa so postavljene na trgih lesene **prodajalnice**, v katerih prodaja svoje izdelke: **usnjár**, **črevljár**, **steklár**, **lončár**, **klepár**, **vožár**, **nožár**, **klobučár**, **žebljár**, **sedlár**, **ključaničar**, **suknár**, **urár**, **mizár**, **kolár**, **slamnkar**. Tudi drugi rokodelci so v mestu,

kakor: pekár, brivec, pivár, sodár, bukvovéz, krtačar, strgár, mesár, zlatár, rokovičar, krznár, zidár, miljár, krojáč, kováč, dimnikar, tesár. Ti rokodelci so mojstri. Mojster ima pomagače in rokodelske učence.

V mestu je navadno po več **cerkvá** in več **šolskih poslopij**. Za bolnike je **bólnica** in **lekarna**. Vojaki so v **vojašnicah**. Prav lepe in velike hiše so **palače**. V takih stanuje imenitna **gospoda**, **knezi**, **grofi**, **baroni** in drugi premožni ljudjé. V mestu je mnogo **gostilnic**, kjer tujci ostajajo. Razen kupcev in rokodelcev je tu še mnogo drugih ljudi, kakor so: **umetniki**, **učitelji**, **uradniki**, **duhovniki**, **zdravniki** in drugi **mestjani**. V mesto pelje več cest, ob katerih so nasajeni drevoredi.

39. Kaj bode iz šolarjev?

«Jaz bodem vrtnár», pravi Lipek, ko je ljudsko šolo dovršil. «Pač je lepo med dišečimi cveticami delati!» Oče dali so ga vrtnarstva učít. Lipek pa kmalu domóv pride in toži, da se mora vedno po zemlji plaziti, takó, da ga križ in kolena bolé.

«Kaj pa hočeš biti?» vprašajo ga oče. «Lovec bom! Po zelenih logih hoditi, to je veselje!» Dajo ga lovcu za učenca, a kmalu domóv pritoži, da mu jutranja sapa dobro ne dé in da mu je zrak preoster.

«Kaj pa boš?» vprašajo ga zopet oče. «Ribič bom! Kraj bistrega potoka hoditi, v lahkem čolnici se voziti in polne mreže rib iz vode zajemati, to je veselo!» Pa tudi tega dela se Lipek hitro naveliča. Mokrota se mu ne prilega.

Poslednjič se Lipek kuharstva loti. Misli si: Kuharju mora vrtnár, lovec in ribič nositi, tudi ni kuhar nikoli brez dobrih jedí. A zopet domóv pritoži rekóč: «Vse bi bilo dobro, da bi le ognja ne bilo!»

Zdaj oče Lipeka ostro posvaré rekoč: «Zate tedaj nobena služba ni. Če ni zate ne zemlja, ne zrak, ne voda, ne ogenj, bodeš moral iti na óni svet službe iskát. Ali ne veš, da ima vsak stan svoje veselje, pa tudi svoje trpljenje. Srečen je le tisti, ki je zadovoljen s tem, kar mu Bog dá.»

Po Slomšek.

Uganka.

Kateri rokodelci hodijo rakovo pot?

X.

40. Domače živali.

1.

Pes je najzvestejša domača žival. On je različne barve; je bel, črn, siv, rujáv ali lisast. Zobje so ostri. Očí so dobre. Voh je tenák. Pes je buden, ubogljiv in poučljiv. Živí ob ostankih naše hrane; najljubše mu je mesó. Domà varuje hišo. Vsacega tujca naznanja z lajanjem. Pastirju pomaga čredo

pasti. Mesarju goni teleta. Lovcu usledí in priganja divjino. Človeku je zvest tovariš in ga povsod spremlja. Gorjé temu, kdor bi njegovega gospodarja žalil. Psov ne smemo dražiti. Stekel pes je nevaren ljudém in živalim. Ne dražite psov!

2.

Mačka je laskava in potuhnjena žival. Nje živòt je dolg in vitek. Glava je okrogla. Okó je svetló. Očesna punčica je podolgasta. Uhó je kratko. Dlaka je kratka in mehka. Rep je dolg. Nohti so ostri. Mačka je sladkosnedna. Rada liže mleko. Mesó, slanina, klobase ji kaj dobro dišé.

Mačka loví miši in podgane, zató je jako koristna. Brani se s kremplji. Mlade mačke se rade igrajo. Mačka je jako čedna žival; vedno se umiva in čedi. Rada se za pečjó greje.

3.

Vol, krava in tele je govedo. Vol ima veliko glavo. Na glavi nosi močne rogé. Vrat je debel. Živòt je raznesen. Na močnih nogah ima po dva parklja. Na konci repa ima čop. Po letu se goni na pašo, po zimi mu klademo mrvo. Ži vež prežvekuje.

Vol vleče voz in plug. Krava nam daje mleko, iz katerega se dela maslo in sir. Govedo nam daje tečnega mesá. Kožo strojí strojár v usnje.

4.

Konj je lepe in visoke rasti. Glava mu je dolga. Očí so bistre. Ušesa so kratka in gibka. Vrat je dolg. Na vratu je kodrasta griva. Truplo je zalito. Dlaka je gladka. Rep je žimnat. Noge so tanke in skočne. Na vsaki nogi ima po eno kopito.

Konj pozna svojega gospodarja. Je ubogljív, razumen, pomljív in pogumen. Žrebè je kaj živahno. Konj vleče voz, nosi jezdeca in tovore. Koža se tudi strojí. Manjši od konja je sivi osel.

5.

Ovca je krotka in potrpežljiva žival. Pokrita je z belo ali črno volno. **Oven** ima zvite rogé. Noge so šibke in imajo po dva parklja. Ovce se pasejo v velikih čredah. Po zimi se krmijo z mrvo in posušenim listovjem. Ovce prištevamo prežvekovalkam. Največji dobiček je volna. Tudi mesó je okusno. Iz ovčjega mleka se dela sir. Koža se rabi za kožuhovino, mehove in za krzno. **Jagnje** je šegava in skočna žival.

6.

Kura je domača ptica. Ptice imajo pérje, dve nogi in perutnici. S kljunom hrano pobirajo. **Petelin** ima na glavi rudeč grebén in na nogah ostroge. **Kokóš** nese jajca. **Koklja** izvalí piščeta. Brani jih pogumno sovražnikov.

Kuretina nam daje tečno mesó in jajca za živež, mehko pérje pa za blazine.

7.

Pes laje. Mačka mijavka. Krava muka. Konj hrže. Osel riga. Ovca bleketá. Koza mekeče. Prašič kruli. Kokóš kokodaka. Petelin poje. Gos gaga. Golób gruli. Pav vpije.

41. Domače živali.

<i>Psiček láje: hòv, hov, hòv!</i>	<i>Mačka mjávka: drdrmáv!</i>
<i>Jutri pojdem spét na lòv,</i>	<i>Ena miška sédem kráv.</i>
<i>Na gorice po srnice</i>	<i>Miška teče: tèk, tek, tèk!</i>
<i>In po zájce, po lisice,</i>	<i>Jaz jo gónim: pèk, pek, pèk!</i>
<i>Po volkove in volčiče,</i>	<i>Miška zlómi si nogó,</i>
<i>Po medvéde, medvediče.</i>	<i>Jaz jo primem, — v usta ž njó!</i>
<i>Púške bodo pókale,</i>	<i>Dvé na záj'trek, dvé v kosilo,</i>
<i>Zvéri v gozdu jókale.</i>	<i>Tri k večérji, — nij obílo.</i>
<i>Psiček laje: hòv, hov, hòv!</i>	<i>Mačka mjávka: drdrmáv!</i>
<i>Jutri pojdem spét na lòv.</i>	<i>Ena miška sédem kráv!</i>

Kôza vpíje: mekeké!
Vse goríce zelené;
Kjé sta kôzel in kozíca?
Da ne pride volk, volčica,
Volk, volčica „dúdeldú,“
Ki živita brez domú!
Volk za grmom, sívi tát,
Plane kôzi, skók! za vrát.
Kôza vpíje: mekeké!
Volk me stisnil je v zobé.

Krava v sénci rúče: mív!
Jaz bi rada šla domóv.
Čaka mene tēle v hlévi,
A predolgo je do drévi.
Vólek módro govóri:
Télek naj še potrpi,
Da pastírček „ruriró,“
V róg zatróbi nam glasno.
Krava v sénci rúče: mív!
Jaz bi rada šla domóv.

Kónjič vríska: ihahá!
Dobro biti je domá:
Séna dôsti, óvsa dôsti,
Níč ne vémo, kdo se pósti;
Ali kadar popotújem,
Popotújem in cestújem,
Kola vózim, sédlo nósim,
Lačen hódim, sláme prósím.
Kónjič vríska: ihahá!
Dobro biti je domá.

M—1. («Vrtec».)

42. Volk in jagnje.

Volk gre k studencu pit. Tam ugleda jagnje, katero veliko niže od njega pije. Naglo se volk zadere nad njim rekóč: «Zakáj mi vodo kalíš?»

Jagnje: «Kako to, ljubi volk? jaz pijem spodej, ti pa zgorej; saj ne teče voda v breg!»

Volk: «Sedáj je ravno pol leta, kar si me ti oprávljalo!»

Jagnje: «Kakó? takrat me še ni bilo na svetu.»

Volk: «Bil je pa tvoj oče ali tvoja mati.»

Potem volk skoči na jagnje in je raztrga.

Močnejšemu vselej obvelja; ne prepiraj se ž njim!

43. Lakomni pes.

Pes izmakne kos mesá,
 Ž njim čez vodo se podá,
 In ko čéz-njo gre, se ve da
 Sebe tudi v nji zagleda.
 Kakor on, taiste glave,
 Tiste barve in postave,
 Kakor on, sestradan vès,
 Takšen plava v vodi pès.
 Ali kar največ veljá:
 V gobci nese kos mesá! —
 «Oj ti bratec v vodi čisti,
 Kaj če meni kosec tisti
 Dal bi, da imél bi dva?»
 To si pravi v mislih Muren,
 A potém po mesu uren
 Plane, da enkrát vesél
 Kósov dveh bi se najél. —
 Kaj bi dalje še povedal?
 To samó, da željno gledal
 Muren je na sred valóv,
 Kjer je zginil kos — njegov!
 Ti pa, dragi moj tovariš,
 Pazi, da se ne preváriš,
 Kađar ni zadosti to ti,
 Kar ti daje Bog v dobroti.

XI.

44. **V r t.**

Komaj je sneg skopnel, uže se prične delo na vrtu. Prst po **gredicah** vrtnár pognojí in prekoplje. Potém seje ali sadí različno **povrtnino (zelenjád)**, kakor: zelje, solato, špinačo, kolerabe, redkev, fižól, grah, kumare, čebulo, česenj, drobnják, peteršilj. V druge gredice sadí ali seje mnogovrstne vrtné **cvetice**: tulipane, narcise, potonike, lilije, nageljne, vijolice, mačehe in druge. Več rastlín, katere ima čez zimo v gorki hišici, presaja. Duhteče rože, **vinsko trto**, **grozdjiče**, **malinják** in drugo **grmovje** osnaži in obreže. **Sadno drevje** osnaži goseničnih gnezd, poreže suhe veje in ostrga razpokano skorjo. Mala drevesca, katera je iz peček vzredil, sedáj cepi in presaja.

Kmalu privabi gorko solnce iz posejanega semena rastline. O hladnih pomladanskih nočéh bojí se vrtnár za svoje nežne rastline; pokriva je s slamo. Kadar primanjkuje mokrote, priliva rastlinam. Drevje in grmovje je tudi uže ozelelo. Vrt je v najlepši krasoti. Vse cvetè.

Katere vrtné cvetice najprej cvetó? Katere lepo dišé? Katere ne duhté? Katera so vrtna drevesa?

45. Bučelica.

Bučelica priletí in se vsede na cvetico. Mali Ivan jo vidi in pravi: «Ljuba bučelica, povéj mi, kaj delaš ves dan?»

Bučelica: «To ti hočem povedati. Jaz stanujem v majhni leseni hišici. To hišico imenujejo ljudjé panj. Zgodaj v jutro letam od cvetice do cvetice in iščem cvetični prah. Nosim ga na nogah domóv. Tu delam iz njega vosek. Z voskom si zidam majhne celice. Kadar imam eno narejeno, zopet odletim na cvetice in srkam méd iz cvetičnih čašic. Méd nosim domóv in napolnim celice. Kadar je ena polna, zidam si drugo. Tako delajo vse moje sestrice. Jeseni pride mož z velikim nožem in nam vse satovje poreže. Vosek proda svečarju, kateri iz njega dela sveče. Méd kupijo vaša mati za potice in kolače.»

Ivan: «Spominam se, da je medena potica najslajša.»

46. Senica.

Alèš reče svoji sestri Minki:

«Vidiš jo lepo senico na jablani, kmalu jo bodem imél!»

Hitro spleza na drevó, nastavi ptičnico, gre zopet doli in se skrije s svojo sestro za grmovje ter pogleduje za senico. Senica gre kmalu v ptičnico in se ujame. Alèš je bil mahoma zopet na jablani. Ko pa hoče senico vzeti iz ptičnice, nagne se in pade s ptičnico vred z drevesa. Senica uíde, in Alèš si ob neko grčo roko do krvavega rani.

Minka: «O ti ubogi bratec! zdaj vendar ne boš več plezal za senico po drevesu. Malo, malo ti je manjkalo, da si nisi roke ali noge zlomil, ali pa še huje se poškodoval.»

Alèš: «Nič ne dé, zato še ne odjenjam. Vendar zastonj bi se trudil, ker senica ne bo šla več v ptičnico, kamor se je bila uže enkrat ujela.»

Minka: «Če je res takó, je senica mnogo modrejša od tebe. Ona ne gre več tija, kjer se ji nevarno zdi. Ti pa si ravno kar padel in se udaril, in si komaj ušél še večji nesreči; pa nič ne maraš in si zopet upaš iti v novo nevarnost.»

47. Trije metulji.

Bili so nekedaj trije metulji — bel, rudèč in rumèn. Veselo so letali od cvetice do cvetice in se igrali v solnènem svitu. Kar priènè deževati. Napatijo se domóv, a vrata so bila zaprta. Drugó d si išèejo zavetja, da bi jih dež ne premočil. — Zdaj prileté do pisanega tulipana. «Odprí nam», ogovoré lepo cvetico, «mokri bodedo; prósimo te, da se smemo v tvojih perotih poskriti.» Tulipan pa jim odgovorí: «Rudečega in rumenega vzamem pod svojo streho, a belega ne maram.» Rudeči in rumeni pa mu odgovorita: «Ako noèeš vseh treh, tudi midva ne greva k tebi v zavetje; svojega tovariša ne pustiva samega.»

Napatijo se dalje. Bolj in bolj je deževalo. Metulji prihité do bele lilije. «Odprí nam krila, da ne bomo premoèeni in da od mraza ne poginemo», prosijo belo cvetico.

Bela lilija pa je voljna, le belega v varstvo vzeti, ker je bil njene barve. A beli neče popustiti svojih tovarišev in vsi žalostno odleté.

Solnčece pa je slišalo, kako so vsi trije zložni. Uprè se v temne oblake in jih prodrè. Zopet sije prijazno.

Metulji se kmalu posušé in ogrejejo. Veselo zopet letajo po livadah od cvetice do cvetice. Še le zvečer, ko so bili uže utrujeni, odletí vsak v svoje domovanje spat.

48. Zajec.

V zelnik je hodil zajec na zelje; praznika ni se bal, ni nedelje.

Kmetič ga nekdam v zelniku vglada, ravno ko mlado glavo objeda.

Hudega noče sedáj mu storiti, le ga pokara, več ne hoditi.

Zajec ne sluša tega svarila, škoda če dalje večja je bila.

Drugič grozí mu kmetič ostreje, puško pokaže mu izza meje.

Zajec ne jénja delati škode. Misli, odpuščal vedno mu bode.

Tretjič za mejo kmetič ga čaka, zajec spet drzno v zelnik priskaka.

Póči zdaj puška, zajec naš pade, ker ni opustil grešne navade.

Brat mu pa reče izza grmiča: „Mar bi bil pustil zelje kmetiča.“

Fr. S. Cimperman.

Uganka.

Kam gre zajec, ko je jedno leto star?

XII.

49. Polje in travnik.

Okoli mest, trgov in vasi razprostirajo se polja in travniki. Na polji so njive. Med njivami so poljski potje in meje. Polje in travnik obdeluje kmet. Ta zvozi iz gnojišča na polje in travnik gnoj, da zemlja bolje obrodi. Oráč potrebuje razno orodje, kakor: plug, brano, sejalnico. Plug ima nož in lemež, s katerima zemljo reže in preobrača. Na razorano njivo vseje žito in je z brano prevleče. Kmalu seme kalí in polje ozelení.

Tu raste rêž, pšenica, ječmen, oves, prosó, lan, repa in korenje. Koruza in krompír se sadí. Ko je žito uže nekoliko vzrastlo, oplevejo je plevice.

Po letu žito dozorí in postane rumeno. Polno klasje se uklanja. Zdaj pridejo ženjice in je požanjejo in povežejo v snope.

Pod srpom podira
 Se klasje ljubó,
 Zamán se upira
 In maje z glavó.

Kjer je stalo popréd bogato žitno klasje, je sedaj **strnišče**. Snopovje se v **kozolci** posuši. **Mlatiči** je s **cepi** na skednji omlatijo. **Zrnje** se očisti **slame**, **rés** in **plev**. Očiščeno žito se shranja v žitnice.

Na prazne njive seje kmet po letu **ajdo** in **repo**. Jeseni sejano žito ostane čez zimo na njivi; to je **ozimina**. Pomladi sejano žito pa je **jaro**.

50. Setev.

Sneg belín
Iz višín
Naletava na poljé;
Brani jih,
Hrani jih
Kali nežne in mladé.

Sneg beží,
Strn molí
Kvišku cvetjiče drobnó,
A klasjé
Klanja se —
Dete, stori ti takó!

J. Cimperman.

51. Košnja.

O času košnje kosci za rana vstanejo. Na ramo vzemó sklepano koso in si opašejo vodír. Veselo odrinejo na senožeti. Tam se razvrsté in urno kosé. Rosna trava s cveticami vred pada pod ostro kosó. Preden solnce pride izza gorâ, uže je velik kos travnika pokošèn. Grabljevke pokošeno travo pograbijo v ograbke. Ograbke večkrat obrnejo, da se trava hitreje posuši. Suho travo imenujemo senó in otavo. Senó se naloži na voz in z vrvmi in žrdjo poveže. Senén voz pelje se domóv.

52. Kosec.

1.

Za pasom dve osli
In čutarico,
Pa koso na ramo
In hajd! na goró!

2.

Zelena senožet
In trate ravné
Me vabijo k sebi
Na hladne vrhé.

3.

Pred solncem že klepljem
In brusim kosó:
Po travi jo sučem
Z nevtrudno rokó.

4.

Voziček nalagam,
Poženem domú,
Zapojem, zavriskam:
Oj, hvala Bogú!

M. Vilhar.

53. Pismo.

Draga Ivanka!

Včeraj so gospod učitelj prinesli s seboj več ovetic. Igrašali so tudi mene, katere izmed njih poznám. Imenovala sem jim: potočnico, šmarnico, solnčnico, plavico in kokalj. Vseh nismo šolarji poznali. Opisali in povedali so nam jih po imenu. Sedáj tudi uže poznam: mak, zlatico, kalužnico, regrat, njivsko prestlico, svedrec in pokalico.

Ti imaš tudi ovelice čez vse rada. Obišči me kmalu, da jih greva na polje nabirat. Kar jih jaz poznam, hočem Ti jih imenovati in povedati, kar sem v šoli o njih slišala. Težko pričakuje Te

Tvoja

Milka.

V Kameniku dne 28. majnika 1885.

54. Modra miška.

Miška iz luknjice prileze. Kar ugleda nastavljeno past! Misli si: Ohó! vidiš jo past! Zviti ljudjé! dve deščici nastavijo. Na zgornjo naložé kamenja. V sredo med deščice pa nataknejo košček slanine, da bi jaz okusila slanino, izprožila past in se ujela. Pa miši smo modrejše, kakor ljudjé. Me dobro poznamo take zvijače. Ne boste me ujeli ne! — Pa povohati dobro slanino vendar smem; nosek še ne more izprožiti pastí. Slanino pa kaj rada duham.

Miška smukne v past. Varno povoha slanino. Past je prav mehko nastavljena. Ko se miška slanine dotakne, lop! past zagrmí in miška — mrtva leži.

Kdor nevarnost ljubi, pogubi se.

55. Pastirja.

Martinek in Blažek sta na polji krave pasla. Martinek pravi Blažku: «Zakuriva in krompir peciva! Jaz bodem tukaj iz plota izruval kolec in zakuril, ti pa pojdi na sosedovo njivo in nakoplji krompirja. Djala ga bova peč in se potlej ž njim prav dobro gostila.»

Blažek pa je bil pošten deček in pravi Martinku: «Ni prav, če kaj vzameva; ljubi Bog naju vidi! Ne, tega nečem storiti! Rajši grem od tebe in bodem sam pasel svoje krave.»

Martinek spozná svoj pregrešek, obžaluje ga in se poboljša. Spomnil se je beséd, ki jih je večkrat slišal v šoli:

„Nikoli ne smeš kaj slabega storiti,
Bogú nikjér ne moreš nič zakriti!“

XIII.

Gozd.

56. Kaj dobivamo iz gozda.

V gozd zahaja mnogokrat mož v zeleni suknji s puško na rami. Mnogokrat kaj prinese iz gozda: zajca, srno, jazbeca, ježa, lisico, kuno, veverico, celo jelena, volka, medveda in divjega petelina. Kdo je ta mož?

Lovec strelja gozdne živali s puško. Nekatere teh živali nam dajejo dobro **divjačino**. Lisica, volk in medved so zverí.

V gozd pa hodijo tudi možjé s sekiro in žago. Ti so **drvárji**. V gozdu posekajo **smreke, jelke, bôre, bukve, hraste, lipe, topole, breze** in druga **gozdna drevesa**. Posekana drevesa razžagajo v drvà za kurjavo. Druga **tesárji** otešejo v bruna za tesarska dela. Neotesana debela zvozijo se na žago. **Žagar** jih razreže v deske. Veje in ostanke porabi **ogljár** v kôpe za oglje. **Leskov grm** daje obroče za sode in obilo lešnikov.

Revni ljudjé si nabirajo v gozdu za kurjavo suhih, odpadlih vej. Nabirajo tudi jedljive **gobe**, okusne **rudeče jagode, borovnice** in **máline**, katere nosijo v mesto prodajat. — Naštejte gozdna, — vrtna drevesa! Katera so listnata, katera iglasta drevesa? Kaj daje kmetovalcu listnato drevje? Katero gozdne ptice poznate?

Uganka.

Oče vsem svojim sinom kapice dá, sam je pa nima; kdo je to?

57. Lovčev raj.

1.

Zeleni gozd je lovčev raj,
In krasen res je gozd,
Frčé tam ptice s kraja v kraj
In hvalijo svoj gozd.

2.

Studenec iz skalín kipi,
Vrvrá tjá v temni gozd,
Po drevji listje, čuj! šumi,
Šumi, vrší ves gozd.

3.

Oj ptičji glas, oj šum vodé,
 In tvoj šepét, oj gozd!
 To dviga lovčevó srcé,
 Da ljubi tebe, gozd!

J. Cimperman.

58. Medved.

Jaz sem največji in za volkom tudi najhujši ropar v vaši deželi. Života sem kratkega in okroglega. Moja glava je kratka, oči so majhne, ušesi kratki, vrat je kratek in debel, rep pa prav kratek. Noge imam krepke s širokimi stopali in dolgimi nohti. Dlaka mi je dolga in temno-rujava.

Živim najrajši v velicih gozdih. Poiščem si jamo. V jami naredim si ležišče iz mahú in listja, v katerem vso zimo prespim. Rad sem sam in ne maram za družbo.

V mladosti živim skoro le o rastlinah. Rad tudi zobljem mravlje. Najbolj pa mi diši méd, akoravno me bučele hudo opikajo. V starosti mi pa bolj diši mesó. Zato napadam domače živali, a ljudjé mi pri tem kako gorko na pleča pritisnejo. Utečem jim vendar le, ker sem naglih nog in znam dobro plezati in plavati. Človeka ne napadam, ako me ne zdraži. Kadar mlad pridem človeku v roko, sem prav poučljiv. Navadim se plesati in več drugih reči. Vodijo me po mestih in vaséh, da ljudje občudujejo mojo postavo in umetnost.

Sicer me pa ljudjé hudo preganjajo. Posebno se bojím lovcev, akoravno se tudi oni mene bojé.

Mrtvemu mi slečejo kožo. To porabijo v dobro kožuho-vino. Tudi moje tace lovcem dobro diše.

Vidite tedaj, da sem v življenji škodljiv, po smrti pa koristen.

Po «Zvonu.»

59. Volk in človek.

Lisica je pripovedovala volku, kakó je človek močan.

Volk: «Da bi ga le enkrat videl, takoj se ga lotim!»

Lisica: «Jaz ti ga rada pokažem; le pridi jutri zgodaj k meni!»

Volk pride za rana k lisici. Pelje ga na pot, po katerem je lovec navadno hodil. Kar ugledata starega vojaka.

Volk: «Je li ta človek?»

Lisica: «Ne, ta je uže bil.»

Pozneje pride mimo deček, ki gre v šolo.

Volk: «Ali je ta človek?»

Lisica: «Ne, ta še le bode.»

Sedaj pride lovec s puško na rami in z lovskim nožem opasan.

Lisica: «Vidiš ga, ta je človek, tega se loti; jaz pa grem domóv.»

Volk gre proti človeku. Lovec ravno nima puške s kroglo nabite, a z zajčarji ustrelí mu v obraz. Volká zabolí, a vendar gre še proti lovcu. Lovec v drugič ustrelí. Volk se še premaguje in ne odjenja. Ta pa potegne nož in ga neusmiljeno ž njim omaha.

To je bilo volku preveč. Krvaveč pobegne in pri-tuli k lisici.

Lisica: «Brate, kakó sta se pomerila s človekom?»

Volk: «Tacega bi si ga ne bil mislil. Najprej je vzel pihalnik in popihnil mi je nekaj v obraz, kar me je zeló šegetalo. Še enkrat je popihnil, a takó močno, da me je kar oglušilo in oslepilo. Ko pa le nisem odjenjal, potegnil je rebro iz telesa, s katerim me je takó omahal, da sem komaj še živ do tebe prišepal.»

Lisica: «Zdaj vidiš, kakšen bahač si!»

60. Srna in mladič.

Srna je hodila s svojim mladičem po gozdu. Kar zaslišita hripav glas nad seboj. Srna reče: «To je orel! Ljubi otrok, pazi in skrbno se skrivaj pod grmovje. Če greš na plan, priletí in te s svojimi kremplji odnese orel.»

Mala srnica uboga mater. Ko pa prideta do male tratice sredi gozda, zagleda srnica na trati lepo, lepo cvetico. Srnica bi si jo kaj rada ogledala in ovohala. Misli si: Tratica ni velika; hitra sem in orel ne more tako hitro priti, da bi me ugrabil. Hipoma je na trati pri cvetici. «Kako je lepa, kako prijetno diší!» Mlada srnica pozabi nevarnosti. Mati z boječim glasom zakliče: «Hiti nazáj, ljubo dete!» Srnica hoče nazáj, a orel plane bliskoma na njo. Zgrabi jo z ostrimi kremplji in odnese v zrak.

61. Škorec.

Star gozdár je imel škorca, kateri je znal nekatere besede prav razločno izgovarjati. Če je gozdár rekel: „Škorec! kje si?“ vselej je prav gladko in glasno odgovoril: „Tukaj

sem!“ Nobenega ptiča ni imel tako rad, kakor škorca. Tudi sosedovega Tončeta je ta ptič zelo veselil. Zato je gozdárja rad in pogosto obiskoval.

Ko neki dan Tonček pride k gozdárju, ni ga bilo doma. Tonče željno pogleduje lepega ptiča, ki je po hiši sem ter tija skakal. „Ko bi ta ptič moj bil,“ pravi sam pri sebi, „to bi bilo kaj prijetno!“ Urno stopi za krotkim škorcem, ujame ga in potlači v žep. Zdaj se misli tiho pobrati in odnesti lepega ptiča. Pa mahoma stopi gozdár v hišo. Da bi mlademu dečku naredil veselje, pokliče po stari navadi: „Škorec! kje si?“ In škorec v fantovem žepu prav krepko odgovori: „Tukaj sem!“

Nič ni tako skrito, da bi kdaj ne bilo očito.

XIV.

62. Voda.

Voda je ljudém, živalim in rastlinam potrebna. Iz oblakov pošilja Bog dobrodejni dež. Dež namaka zemljo, da more drevje, žito, cvetice in trava rasti. Deževnica se zbira pod zemljo in izvira v vrelcih (studencih). Studenci se stekajo v potoke in reke. Vse se izlivajo v jezero ali v morje.

Voda zmrzne po zimi v leđ. Mesto dežja pada po zimi sneg. Vsa priroda je v beli obleki. Sneg

in led je zmrznena voda. Vspomladi, po letu in jeseni imamo zjutraj navadno **roso**. O mrazu rosa zmrzne v **slano**. Rosa je vsem rastlinam jako koristna, a slana jih mnogo zamorí. Ako po letu delj časa ne dežuje, nastane suša. Po travnikih, polji in vrtih rastline venó. Kar se zberó črni oblaki na nebu, grmí in bliska se; dež se vlije, **ploha** (nalív) nastane. Dež čisti zrak in oživí rastline. O **nevihti** pada pa mnogokrat mesto dežja **toča**. Toča pobije kmetovalcu lepo žito in uniči vse poljske pridelke. Bog nas varuj toče!

Brez vode ne morejo rasti rastline in ne živeti ni živali, ni ljudjé. Rabimo jo za **pijačo**, **kuho**, **pranje**, **omivanje** in **gašenje**. Voda goni málin, žago in fužino. **Ribič** loví v vodi **ribe** in **rake**. Velike vode nosijo ladije z različnim blagom v daljne kraje. Morje je neizmérno veliko jezero. Morska voda je slana.

63. Žaba in vol.

Žaba vidi vola na travniku. Rada bi bila tudi takó velika. Napihuje torej svojo grbasto kožo in vpraša tovarišice: «Ali sem zdaj takó velika, kakor vol?»

Tovarišice pa rekó: «Nisi še ne!»

Še bolj se napenja ter zopet vpraša: «Zdaj sem pa vendar že jednaka velicemu volu?»

Tovarišice ji zopet zanikajo.

Žaba pa ne odjenja in se z vso močjó napenja, takó dolgo, da — počí.

Napúh pripelje v nesrečo.

64. Mavrica.

**Biserna léstva se spenja v oblák,
Spušča se onkraj na zemeljski tlak,
Mavrica pisana, Božji prestól,
Angelji hodijo gor in pa dol,
Zlate kropilnice v rokah držé,
Zemljo prežejno hladé in pojé.
Góri na stôlu pa Večni sedí,
Kapljici vsaki on srečo delí:
Pade na polje — rodi zelenjád,
Kane na drevje — obilen da sad,
Kaplja na njivi — da žito zlató,
Kaplja na trti pa — vince sladkó,
Sreča se spuščá na sleherno stvár,
Kadar zaliva nebeški vrtnár.**

S. Gregorčič.

65. Pri potoku.

Babica je sedela poletnega dné s Tončkom, Jožkom in Nežico ob **potoku**. Otroci so si umivali nožice in gledali ribice, ki so švigale po vodi, kakor strele. Nad vodó so visele temnolistnate olševe veje. Otroci so lomili vejice, metali je v vodo in gledali za njimi, kako je voda dalje in dalje drví.

«Vejice morate metati daleč v vodo. Ako jih mečete blizu **proda**, zadržuje je vsaka koreninica. Dolgo, dolgo bi trpelo, preden bi prišle k cilju», učila jih je babica.

«Kako pa potem, babica, ko priplava vejica do jeza, ali bo mogla dalje?» vprašal je Tonček.

Jožek: «Ali ne veš, kako sem óni dan vrgel vejico ravno pred **zatvornico**; sukala in sukala se je, pa kar naglo je splavala po **rakah** na **kolesa** in preden sem pritekel ónostran **málina**, plavala je uže proti reki.»

«Kam pa potem plava?» vpraša Nežica.

«Od **málina** plava k **mostu**; od mosta čez **jez** k **pivováru**, od tam pod skalo k **strojárju**, od strojárja plava dalje do velike **reke**,» odgovorí babica.

«In kam pa še potem plava?» vprašajo otroci.

«Po reki plava daleč, daleč, dokler ne pride v **morje**.»

«Kje pa je in kako je morje?»

«Oj, morje je široko, veliko. Stokrat delj je do njega, ko do mesta,» odgovorí babica.

«Kaj se tam zgodí z mojo vejico?» vpraša žalostno deklica.

«Zibala se bo po valovih, kateri jo bodo vrgli na breg. Na bregu bo stal mlad deček, pobral bode vejico in si mislil: Od kod si pa ti vejica priplavala? Kdo te je izpustil po vodi? Gotovo je kje daleč sedela deklica

ob vodi in te je ulomila in po vodi spustila. Deček ponese vejico domov in jo bode v zemljo usadil. Iz vejice pa prirastlo bode lepo drevesce. Ptice bodo na njem prepevale in drevesce se bode veselilo.»

Tako je učila babica svoje vnuke.

Iz «Babice.»

Uganki.

a) Kdo se joka, kadar solnce sije?

b) Luknjica pri luknjici, pa vendar vodo drži; kaj je to?

66. Mladini.

1.

Zrl je mladenič
Nagle valove,
Ki so v potoku
Prali bregove.

2.

Biserna voda
V solnci blišči se,
V strugi pokoja
Ne veselí se.

3.

Dolga do morja
Cesta jo čaka:
Bistra se v dnevi
V noči pretaka.

4.

Tebi mladenič!
Zlatega veka
Doba hitreje
V begu odteka.

5.

Modro mi rabi
Dneve mladosti,
V njih ne pozabi
Svojih dolžnosti.

Fr. Krek.

67. Lisica in raca.

Lisica vidi raco v ribniku in jo ogovori: «Račica, zakáj plavaš tako daleč od brega? ne vidim te dobro; hočem te nekaj povprašati, pojdi sem bliže!»

Raca pa odgovori lisici: «O lisica, ti si sama dovolj pametna in si veš svetovati; ti si previdna, moj svét ni nič vreden.» — Zakáj je ostala raca daleč na vodi?

XV.

Zemlja in zrak.

68. Prvi majnik.

Prvi majnik je bil prav lep spomladansk dan. Za rana zbrali so se otroci v šoli. Gospod učitelj so šli ž njimi na bližnji hrib. Vsi so bili polni radosti. Pot je peljal po ravnini čez **polja** in **travnike**. Tu je bilo vse v najlepšem cvetji. Kmalu so dospeli **hribu** do **vznožja**. Po senčnatem **pobočji** bil je pot prav prijeten na **vrhunec**. Dospевši na vrhunec hriba vzkliknejo otroci: «Oj, kako krasno je tukaj!»

Gospod učitelj stopijo med nje in jim pripovedujejo: «Krog in krog vidite **ravnino** z lepim poljem in zelenimi travniki. Za njimi so **hribi** in **gore** z **gozdi** obrasteni. Med gorami so lepe rodo-

vitne **doline**. V dolinah zbirajo se **vrelci** (studenci), bistri **potoki**, deroče **reke** in globoka **jezera**. Pod nami je naša domača **vas**. Po ravnini vidite še druga **sela**, **vasi** in **trge**. V daljavi vidite veliko množico lepih in visokih poslopij **mesta**. Bele niti, ki vežejo vasi in trge, so **ceste**. Po cesti vidite voznike, ki prevážajo blagó. Po polji kmetovalec obdeluje zemljo. Po zemlji tekajo, skačejo, hodijo in lazijo mnogovrstne živali. Pa tudi v zemlji nam je Bog ustvaril mnogo koristnih daróv. Rudarji kopljejo iz zemlje **ruđo** in **premog**. Iz rud topé **kovine**. Zidárji dobé iz zemlje **kamenje** in **apno** za zidanje, opekar in lončár pa **ilovico**. Čemu? — Nad nami razprostira se neizmérno **nebó**. Zdaj sije **solnce**; po solnčnem zahodu pa se bode prikazala na nebu **večernica** in mnogo drugih svetlih **zvezd**. Iz vzhoda tam bode priplavala bleda **luna**. Kako lep je božji **svet**.“

Mnogo so jim še gospod učitelj pripovedovali. Radi bi bili še delj časa na hribu, a veter je od juga pripodil sive oblake. Kmalu so zakrili jasno nebo.

Gospod učitelj velé: «Zdaj moramo odriniti proti domu, da nas nevihta ne ujame.»

Težko so se ločili otroci od tega kraja, a ubogali so radi. Med potom proti domu je uže začelo grmeti in bliskati se. Vse je bilo tiho. Ptice in druge živali so se poskrile v varno zavetje. Komaj so prišli domóv, uže je nastal nalfv.

69. Viharna noč.

Viharna noč, strašna noč,
Bog mi daj svojó pomóč!

To bobní

In rohní!

Veter tull čez peči.

Čuden blesk,

Blisk in tresk:

Dušo groza spreletí.

Vse močí narave se tepó,

Da majó

Zemljo in nebó.

Angelj moj,

Stoj z menój,

Varuj zlega me nocój!

70. Veter.

Veter sem veter,

Naglo letím,

Drevje podiram,

Strašno bučím.

Ceste pometam

Listja, prahú,

Deci narejam

Dosti strahú.

Z glave klobuke

Mečem po tleh,

Hodim ter piham

Kakor star meh.

Vrata zaprite,

Okna in hram,

Da ne pripiham

V hišo še k vam.

71. Stržèk.

Ptièi so hoteli imeti kralja. Sklenili so, da tisti naj bode njihov kralj, ki bode zletel v najveèjo višavo.

Vsi ptièi se vzdignejo. Tudi stržèk je mislil, da ne sme zaostati. Ali revèe je dobro vedelo, da se v letanji ne more meriti z drugimi. Zato je poskusilo z zvijaèo priti do kraljeve èasti. Stržèk smukne pod leteèega orla ter se mu skrije med pérje. Orel ga še zapazil ni. Ptièi leté in leté više in više. S èasom pa opeša drug za drugim. Na zadnje se še samo orel ziblje v zraku. Napósled tudi jame orel pešati. Zdaj mu stržèk izletí izpod pérja in se drzne z orlom meriti.

Glej! orel res omahuje; stržèk ga premaga in hoèe biti kralj. Toda ptièi zvedó njegovo goljufijo. Hoteli so ga ubiti in bi ga tudi bili, da se jim ni o pravem èasu zmuznil in skrìl v mišjo luknjo. V sramoto so mu dali ime kraljièek.

Po Erjavci.

72. Kako visoko je nebó?

Kako visoko je nebó,
 Ti kmalu hoèem razložiti.
 Ko bi ko ptiè se znal vzdigniti,
 In zletel k zvezdam v visoèíne,
 In vprašal tam nebeske sine:
 «Kako visoko je nebó?»
 Bi angel rekel ti takó:
 «Ne vem, to meni je neznano;
 Povprašaj dalje še nad mano.
 Mordà tam óna zvezdica
 Povedati kaj več ti zna!

Ni treba ravno ti hiteti,
 Sto tisoč milj ti je leteti.»
 In ko bi prišel tijá do nje,
 Bi djala zopet, da ne vé.
 In ko bi letel dalje še,
 Od zvezde tijá do zvezdice,
 Nobeden bi ti ne povedal,
 Zamán natanko bi pozvédal:
 Kakó visoko je nebó;
 To vé v nebesih Bog samó!

73. France Tonetu zastavlja uganke.

- France: «Kdo ugane naglo uganke te?»
 Tone: «Ta, ki gladko govoriti zna in vé.»
 Fr.: «Kdo žaluje le v obleki pisani?»
 T.: «Listnato drevo je to jesenske dni.»
 Fr.: «Kdo oči imá, pa sam ne vidi se?»
 T.: «To drevó je, ki iz popkov v pérje gre.»
 Fr.: «Kdo še svoje hiše znotraj videl ní?»
 T.: «Ta je polž rogati, vedno v njej tičí.»
 Fr.: «Kaj močnejše, trje še od zemlje je?»
 T.: «To železo je, ki skoplje, rani vse.»
 Fr.: «Kaj je bolj od jekla močno in trdo?»
 T.: «Ogenj je, ki je stopí, stori mehkó.»
 Fr.: «Kaj od ognja je močnejšega?»
 T.: «Voda je močnejša, ki pogaša ga.»
 Fr.: «Kaj močnejše je, ko morja strašni val?»
 T.: «Sapa, ki vzdiguje kvišku ga od tál.»
 Fr.: «Povéj, zakáj li voda v breg ne gre?»
 T.: «Zató, ker doli iti laže je.»
 Fr.: «Zakaj ne stavim zdaj uganke več?»
 T.: «Prav zató, ne veš nobene več!»

XVI.

74. **Bog.**

Z Bogom začni vsako delo,
 Da bo dober tek imelo;
 Z Bogom delo dokončaj,
 Imaš tu že sladki raj.

75. **Stvarjenje.**

Iz začetka je Bog ustvaril nebó in zemljo. Zemlja je bila pusta in temna. Pokrivale so jo globoke vodé. V šestih dneh je Bog vse tako lepo ustvaril. Prvi dan je ustvaril svetlobo, drugi dan nebó, tretji dan suho zemljo in zelišča, morje in vodé, četrti dan solnce, mesec in zvezde, peti dan ptice pod nebom in ribe v vodi, šesti dan živino in vse, kar lazi in hodi; poslednjič pa človeka.

Vse, kar je okoli mene in nad menój, spomina me Boga, vsemogočnega stvarnika nebés in zemlje. Njega bom vedno hvalil, ker nam je tako lepo stanovanje pripravil na zemlji.

76. **Pastirji pri jaslicah.**

V sveti noči so bili pobožni pastirji pri svojih čredah na polji.

Kar je stal pred njimi angel v nebeški svetlobi rekóč: «Ne bojte se, oznanujem vam veliko veselje!

Nocój je prišel Kristus na svet. Pri Betlehemu boste dobili to dete, ki leži v jasliah povito v plenice.» Prikazalo se je še mnogo drugih angelov, ki so peli:

«Slava Bogu na višavi in mir ljudem, kateri so svete volje!»

Pastirji so hitro šli in so poiskali dete Jezusa. V hlevci so našli rednika Jožefa, mater Marijo in v jasliah so zagledali ljubeznivo dete Jezusa, kakor jim je bil angel povedal.

Prisrčno so se veselili, molili sveto dete in hvalili Bogá.

77. Bog vse vidi.

Jakec in Ančika sta bila sama domà. Jakec reče Ančiki: „Pojdi z menój; bodeva si kaj dobrega jesti poiskala!“

Ančika: „Grem s tebój, če me pelješ v tak kraj, kjer naju nihče ne bo videl.“

Jakec: „Nu, le pojdiva v mlečnico, tam bodeva polizala polno skledo smetane.“

Ančika: „Tam bi naju videl sosed, ki na dvorišči drva cepi.“

Jakec: „Pa pojdi z menój v kuhinjo; v kuhinjski omari je poln lonec strdí, kruh si bodeva pomakala vánjo.“

Ančika: „Tam naju lahko vidi soseda, ki pri oknu sedi in prede.“

Jakec: „Pojdiva pa v klet jabolka jest; tam je taka temà, da naju nihče ne bo videl.“

Ančika: „O moj ljubi bratec! ali misliš, da naju tam nihče ne bo videl? Ali ne veš za tisto okó nad nami, katero zidovje prešine in tudi v tèmi dobro vidi?“

Jakec: „Prav govoriš, ljuba sestra! Bog naju tudi tam vidi, kjer naju ne vidi človeško okó. Nikjer torej ne delajva hudega.“

*Bog vse vidi, Bog vse vé,
Greh se delati ne sme!*

78. Spoznavanje Bogá.

Kdo je naučil ptičice peti?
Kdo jih navadil brzo leteti?
Kdo dal jelenu hitre nogé,
Da po planini kakor blisk gré?

Kdo dá vetrovom močno pihati?
Kdo reče burji silno vihrti?
Kdo tiho zimo nam pripeljá?
Kdo toplo leto zopet nam dá?

Kdo reče vrelcem nežno šumeti?
Hitrim potokom po bregih dreti?
Kdo goni réke, vel'ke vodé,
Kdo jih izliva v strašno morjé?

Kdo daje solncu svetlo sijati?
 Kdo vkaže zvezdam milo igrati?
 Kdo je olepšal jasno nebó?
 Zemljo pogrnil kdo je takó?

Kdo je nebó nad nami okrožil?
 Hisico polžku kdo je naložil?
 Kdo je naučil pajeka presti?
 Pridne bučelice strdi nanesti?

Kdo, dete mlado, te je ustvaril?
 Kdo ti teló in dušo podaril?
 Kdo ti dá kruha, kdo ti dá piti;
 Kdo ti dá zdravja se veseliti?

Vsegamogočni — blisk in grom daje,
 Da se nebó in zemlja zamaje;
 On, kateri bliske v rokah imá,
 Pa tudi zemlji dežka podá.

Vse to je ustvaril Bog ljubeznivi,
 Kteri vam oče je dobrotljivi;
 On naše duše k sebi bo vzel,
 Ko bode truplo v grobu pepél.

Slomšek.

XVII.

Č a s.

79. Letni časi.

«Da bi bila vedno **zima!**» reče Blažek, ko si je napravil sneženega možá.

Oče pa rekó: «Zapiši to željo v mojo listnico!»

Zima mine. **Pomlad** je tu. Blažek gré s svojim očetom na vrt. Tam vidi najlepše pomladanske cvetice. Jako mu dopadejo.

Oče pravijo: «Lepa je pomlad, a škoda da bode zopet prešla.»

Blažek! «Da bi bila vedno pomlad!»

Oče: «Zapiši to željo v mojo listnico!»

Pomlad mine. **Poletje** nastane. Blažek gré s svojimi stariši vročega poletnega dné v bližnjo vas k svoji teti. Tam vidi zeleno polje in travnike polne različnih cvetic. Teta jim da rudečih črešenj, sladkih hrušek in drugega poletnega sadja. Domóv gredé pravijo oče: «Ni li res, da ima poletje tudi svoje veselje?»

Blažek: «Da bi bilo vedno poletje!»

Oče: «Zapiši to v mojo listnico!»

Vroče poletje mine. Dnevi so krajši; jesen nastane. Oče vzemó vso družino v vinograd s seboj. Poletna vročina je uže prešla. Zrak je milejši in nebó vedro. Trte so polne grozdja. Veje sadnih dreves se šibé od premnozega sadja. To je bilo veselje za Blažka, ki je sadje najrajši jedel.

Oče: «Lepi čas jesenski, kako kmalu bode minúl! Uže zima trka na vrata.»

Blažek: «O, da bi ne prišla zima; vedno naj bo **jesen!**»

Oče potegnejo listnico iz žepa in velé: «Beri, kar je tukaj zapisano!» Blažek bere: «Da bi bila vedno zima!»

Oče: «In tu na ti strani?»

Blažek: «Da bi bila vedno pomlad!»

Oče: «In kaj na ti strani?»

Blažek: «Da bi bilo vedno poletje!»

Oče: «Poznaš li ta rokopís?»

Blažek: «Da, to sem jaz pisal!»

Oče: «Po zimi si želíš, da bi bila vedno zima, vspomladi si želíš vedno pomlad, po letu pa leto in zdaj praviš, da bi vedno ostala jesen. Pomisli malo, kaj sledí iz tega?»

Blažek: «Vsi letni časi so lepi. Vsak ima svoje darove in veselje.»

80. Štirje letni časi.

Pomladni čas, pomladni čas,
 Kako mi ti dopadaš:
 Potoček bistri v tek šumlja,
 Rosí cvetice majnika.
 Pomladni čas, pomladni čas,
 Kako mi ti dopadaš!

Poletni čas, poletni čas,
 Kako mi ti dopadaš:
 Rumeno klasje ziblje se
 In drevje sadja polno je.
 Poletni čas, poletni čas,
 Kako mi ti dopadaš!

Jesenski čas, jesenski čas,
 Kako mi ti dopadaš:
 Blišči mi gozd se pisani
 In daleč píka, pok! doní.
 Jesenski čas, jesenski čas,
 Kako mi ti dopadaš!

O zimski čas, o zimski čas,
 Kako mi ti dopadaš:
 Po ledu in po snegu gré
 Nam Božič sim, juhe, juhe!
 O zimski čas, o zimski čas,
 Kako mi ti dopadaš!

81. Vošilo o novem letu.

Premili stariši!

Minulo je zopet leto, prične se novo. Pri ti priložnosti spominam se s hvaležnostjo vseh dobrót, kar sem jih preteklo leto od Vas užil. Presrčno se Vam za vse to zahvaljujem. Bog Vam daj tudi v novem letu zdravje, zadovoljnost in vsega, česar potrebujete na duši in na telesu. Ohrani Vas še mnogo let, da mi bo moči toliko dobrót vsaj nekoliko povrniti. Hočem Vas vsikdar ubogati in Vas s tem razveseliti. Ohranite svojo ljubezen kakor do sedaj

svojemu

hvaležnemu in pokornemu

Andreju.

V Bledu 1. januvarja 1885.

82. Jutro.

Stvari se iz temè prikazujejo. Nebó se žari. Žar oznanuje solnčni prihod. Mesec in zvezde obledevajo. Goré se zlaté. Solnce se prikaže. Jutro je. Rosa se lesketá. Bučelice in metulji veselo letajo od cveta do cveta. Ptičice prepevajo hvalo Bogú. Ljudjé vstajajo in se zahvaljujejo Stvarniku za veselo novo jutro. Vse gre na delo.

Vesel in zdrav sem zbudil se,
Zahvalim Te, o Bog! za to;
Ti vodi tudi danes me,
Da trud in delo izdalo bo!
Pomagaj mi, da vbogam rad,
In Tebi služim vsakikrat.

83. Večér.

Solnce zahaja. Nebó se žari. Lahke meglice se vzdigujejo v dolini. Hladen veter pihljá. Ptičice omolknejo. Popotnik hití. Kmet zapašča polje. Pastír žene čredo domóv. Mati pripravljajo večerjo. Večerni zvon se glasi z zvonika. Ljudjé molijo večerno molitev. Večernica in druge zvezde se prikažejo. Vse se podá k počitku.

Zahvalim Te za dobro vse,
Kar danes si, o Bog, mi dal;
Odpusti, če sem žalil Te,
Pregrešek vsak mi zlo je žal.
Varúj necój me tudi še,
In blagoslovi moje vse!

Uganke.

- a) Kdo vedno kaže, a sam nič ne zná?
 b) Kateri mesec je najkrajši?
 c) Nikdar ni bilo, nikdar ne bo, pa vendar je; kaj je to?

XVIII.

84. Domovina.

Kraj, kjer stoji hiša očetova, je naš rojstveni kraj. Tu nam je tekla zibelka. Tu smo trgali prve rožice in lovili prve metulje. Vsak griček, vsaka dolinica, stezica in vodica nam je dobro znana. Nikjer ni tako lepo, kakor v rojstvenem kraji. Še ptičica poznà svoje gnezdo, kako bi človek ne ljubil svojega rojstvenega kraja? Ptice, ki nas jeseni zapusté, pridejo zopet vspomladi nazaj. Tudi človeka vleče domoljubje iz tujine v domač kraj.

Dežela, v kateri je naš rojstveni kraj, je naša materina dežela ali domovina.

Naša širja domovina je mogočna **Avstrija**; tu živi mnogo različnih narodov.

Kateri je tvoj rojstveni kraj?
Katera je tvoja domovina?

85. Otrokovo domoljubje.

1.

O moj preljubi dragi dom,
Za té srcé gori,
Jaz tebe zvesto ljubil bom
Vse svoje žive dni.

2.

Vse posvetim ti, kar imám;
Roké, glavò, srcé;
Otrók sem še in kar ti dam,
Darilce malo je.

3.

Gotovo več bi dal ti rad,
Premajhen pa sem zdaj
In še preslab in še premlad,
Da bi veljal ti kaj.

Fr. Končan.

86. Cesarjevič Rudolf.

Mlad gospód v lovski obleki zagleda v gozdu staro ženico z dvema kozama.

Lovec: «Bog vas sprimi, mamica! kako se vam godí?»

Ženica: «Tako mlad gospod in vendar ste z menój takó prijazni. Težko se preživím, a hvala Bogu, da sem zdrava. Te kozi me redite.»

Lovec: «Lepi ste! rad bi kupil eno.»

Ženica: «Ne morem nobene prodati.»

Lovec: «Ako pa dobro plačam?»

Ženica: «Tudi za dobro plačilo bi mogla le starejšo kozo dati.»

Lovec: «Jaz bi pa ravno mlajšo rad imél.»

Ženica: «To ne gre. Vsak dan mi daje po sedem maseljcev mleka. Starejša je tudi dobra; za štiri goldinarje vam jo dam.»

Lovec: «Rajši vam dam šest goldinarjev in vzajem mlajšo.»

Ženica: «Veliko denarja je to! Gospód, gotovo niste mesár, vem da se ji bo pri vas dobro godilo; pa jo vzemite!»

Lovec: «Tu imate deseták, torej dobím štiri goldinarje nazaj.»

Ženica: «Gospód, kje premorem toliko denarja!»

Lovec: «To je neprijetno. Veste kaj? Obdržite vseh deset goldinarjev. Črez teden pridem po kozo in te štiri goldinarje vam pustim za krmo.»

To rekši odide mladi lovec. Ženici ta kupčija ne da mirú. Deseták jo na vesti peče; zato misli kupčijo razdreti. Vsak dan žene kozi na tisto mesto, — lovca pa le ni, akoravno je že osem dni preteklo. Deveti dan pa pride vaški župan in ji reče: «Cesarska visokóst, cesarjevič Rudolf mi velí poročati, da vam ni treba skrbí imeti za deseták, in kozo si tudi obdržite.» Zdaj še le spozná ženica lovca; od veselja se joče in pravi: «Kaj, princ, pa tako pripravost in prijazen; tega ne bi verjela!»

87. Kadar pridejo vojáki.

Bóben bóbna: bàm, brbàm!
 Zdaj vojáki grémo k vám!
 Kònj po césti peketá,
 Vóz ropóče in drdrá.
 Trómba pòje: tarará!
 «Mésto vaše smo izbráli,
 Da bi tukaj nočeváli:
 Mí pešáki
 S telečáki;
 Konjeníki
 In topníki;
 Vozatáji
 In stražáji;
 Zemljeróvi,
 Konjekóvi;
 Strélci mládi
 Golobrádi;
 Vsi piskáči,
 Ropotáči!»
 Spredaj sílni částniki,
 Vójevode, vlástniki
 Kónje gládke jáhajo
 Z gòlo sábljo máhajo.
 Sáblya v solnci se leskáče,
 Kónjič prha in rezgáče.
 Bóben bóbna: bàm, brbàm!
 Dóbrih pòstelj dájte nám.
 Trómba pòje: tarará!
 Vína, kruha in mesá,
 Séna, sláme in zobí
 Tréba nam se tudi zdí!
 Bóben bóbna: bàm, brbàm!
 Jutri pójdem kam drugàm!
 Cesar plača tu in tám.

88. Cesarska pesem.

Bog ohrani, Bog obvari
 Nam Cesarja, Avstrijo!
 Modro da nam gospodari
 S svete vere pomočjo!
 Branimo Mu krono dedno
 Zoper vse sovražnike:
 S Habsburškim bo tronom vedno
 Sreča trdna Avstrije!

Za dolžnost in za pravico
 Vsak pošteno, zvesto stoj;
 Če bo treba, pa desnico
 S srčnim upom dvigni v boj!
 Naša vojska iz viharja
 Prišla še brez slave ni: —
 Vse za dom in za Cesarja,
 Za Cesarja blago, kri.

In s Cesarjem zaročnica
 Ene misli in krvi,
 Vlada milo Cesarica
 Polna dušne žlahtnosti.
 Kar se more v srečo šteti,
 Večni Bog naj podeli:
 Franc Jožefu, Lizabeti,
 Celi hiši Habsburški!

Slovnica.

I. vaja.

Mizár je rokodelec. Deklica je pridna. Dete prosi. — Kôs je ptič. Lisica je rujava. Tele muka. — Nož je orodje. Sekira je ostra. Solnce sije. — Kdo te je ustvaril? Ubogaj stariše!

Kar mislimo, lahko povemo ali zapišemo. **Misel z govorom razodeta je stavek** (stav). Stavek tudi zapišemo. Konec stavka stavimo piko (.), vprašáj (?), klicáj (!). V daljših stavkih se stavi tudi vejica (,), podpičje (;), dvopičje (:).

Pika, vprašáj, klicáj, vejica, podpičje in dvopičje so ločila.

1. naloga. Prepišite vse stavke 1. vaje!

2. naloga. Prepišite iz 6. berila (Vid) 8 stavkov, kateri imajo na konci piko!

3. naloga. Prepišite iz 17. berila 8 stavkov, kateri imajo na konci vprašáj!

4. naloga. Prepišite iz 79. berila 6 stavkov, kateri imajo na konci klicáj!

5. naloga. Prepišite iz 6. berila (Tip) 6 kratkih stavkov!

6. naloga. Prepišite iz 1. berila 4 daljše stavke!

Kdaj se stavi pika, vprašáj, klicáj?

2. vaja.

Slušaj! Učitelj govore. Otroci so mirni. Milica zna lepo plesti.

Koliko prstov je na roki? Bog je ustvaril nebo in zemljo.

V stavku je ena, dve, tri, štiri ali še več besed.

7. naloga a. Prepišite iz 6. berila (Vonj) prvih 8 stavkov in na konci vsacega stavka naznanite s številko, koliko besed ima! [Roža diši. (2).....]

7. naloga b. Razredite sledeče črke v besede: Karbognaredí, vsepravstori. Kdorsevmladostiizučí, tasezastarostoskrbí. Ranaurazlataura. Zbogomzačnivsakodelo, dabodobertekimelo. Kardaneslahkostoriš, neodlašajnajutri! (Kar Bog naredí,....)

3. vaja.

Kar dánes lahko storíš, ne odlašaj na jutri!

Kar dá-nes lah-ko sto-riš, ne od-la-šaj na jut-ri!

Kadar kako besedo izgovorimo, zinemo po enkrat, dvakrat, trikrat ali večkrat. **Deli besed so zlogi.** Besede so enozložne, dvožložne ali mnogozložne.

4. vaja.

K.a.r d.a|n.e.s l.a.h|k.o s.t.o|r.i.š, n.e o.d|l.a|š.a.j n.a j.u.t|r.i!

Deli zlogov so glasniki. Kadar govorimo, slišimo glasnike. Črke so znamenja glasnikov.

Glasniki so ti: a, b, c, č, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž (abeceda).

8. naloga. Naznanite s številko, koliko črk ima vsaka teh besed: mlad, še, vi, da, nas, vrt, prt, rež, čast, kost, zvon, glas, čvrst, dlan, vrba, verižica.

5. vaja.

Kdor *stariše* ljubi in rad jih *imá*, *uže* tukaj na *svetu* Bog *srečo* mu dá.

Glasniki: **a, e, i, o, u** so **samoglasniki**.

Vsi drugi glasniki so **soglasniki**.

9. naloga. Zapišite iz abecede vse soglasnike!

10. naloga. Prepišite prvi odstavek 1. berila in podčrtajte v vsaki besedi samoglasnike!

11. naloga. Postavite v sledeče besede primérne samoglasnike: n—ž, m—ž, m—š, g—d, k—nj, p—s, v—l, pl—g, hr—b, dl—n, pr—g, pr—h, tr—, m—st, k—st, š—st, č—st, p—st, zr—k, kr—ž.

12. naloga: Postavite v sledeče besede primérne soglasnike: Mla—o jag—e, le—o, be—o, gre—a ma—erjo ve—e—o; ska—e s par—elj—i dro—i i—o tra—i—e vr—i.

13. naloga. Kako se naslednje besede pravilno pišejo: **stov**, **kov**, **vovk**, **zvató**, **tvà**, **gvava**, **govof**, **svama**, **svana**, **vov**, **bev**, **boven**, **mvad**, **svab**, **Boh**, **roh**, **breh**, **drah**, **hora**, **bof**, **drof-tina**, **čepa**, **čita**, **čidati**, **čij**, **s'čira**.

6. vaja.

Smrt, vrt, brv, trd, trg, trta, srce, mrtev, vrba, vrtati, trgati, povrtnina.

Kadar sledí soglasniku **r** drug soglasnik, takrat ima **r** veljavo samoglasnikovo.

14. naloga. Prepišite besede 6. vaje!

15. naloga. Poiščite iz 27. berila vse besede, v katerih stoji za **r** soglasnik!

16. naloga. V 8. berilu ima **r** v petih besedah veljavo samoglasnikovo; prepišite jih!

7. vaja.

Kôš, rôd, pêta, zêmija, gôra, ôkno, zôra, ôce, — list, hči, zrak, vóz, sólnce, sréča, vihar, pešák, tesár, nazáj, srcé, — kmèt, brát, nič, tróp, deklè, obráz.

Samoglasniki se dolgo ali kratko izgovarjajo. Na dolge samoglasnike devamo v pisavi strešico (^), ostrívec (´) — na kratke pa kratívec (˘).

17. naloga. Prepišite iz 87. berila 15 besed, katere imajo ostrívec!

18. naloga. Prepišite iz 87. berila 5 besed s kratívцем in 5 besed s strešico!

8. vaja.

Ví|jo|lí|ca le|po dí|ši. Ov|ca nam da|je vol|no. Hruš|ka je slad|ka. Ko|nja pe|lje|ta voz s po|lja. V me|stu je mno|go go|stí|lic.

V vsakem zlogu je en samoglasnik. Kolikor ima beseda samoglasnikov, toliko ima zlogov. Večzložne besede se v pisanji takó delé, kakor v govoru. Enozložne besede se ne delé.*) (lj, nj, st.)

19. naloga. Prepišite iz 2. berila prve 4 stavke, podčrtajte samoglasnike in delite besede v zloge! (Ho|dí v . . .)

20. naloga. Delite sledeče besede v zloge: jama, ulice, učiti, umeti, umemo, komár, žito, plevica, otava, senica. (ja-ma.)

21. naloga. Delite v zloge: solza, služba, izba, deklica, travnik, angel, ribnik, ravnina, lončár, zvezda, (sol-za, . . .)

22. naloga. Delite v zloge: olje, mravlja, zelje, kamenje, korenják, ranjen, ženjica, testó, pustiti, rasti, bister.

*) Zaradi izpeljave in séstave besed tu ni moči natančnejšega pravila navesti.

23. naloga. Prepišite iz 3. berila 20 enozložnih besed!

24. naloga. Prepišite iz 3. berila 15 dvožložnih besed in delite je v zloge!

25. naloga. Prepišite iz 3. berila 10 trizložnih besed in delite je v zloge!

26. naloga. V 3. berilu so 4 čveterozložne besede; izpišite in delite je v zloge!

27. naloga. V 21. berilu je 6 besed, v katerih se nahaja nj in 3 besede, v katerih se nahaja lj; katere so?

9. vaja.

Deček, deklica, dete, — vol, krava, tele, — hrast, lipa, zelje, — stol, miza, okno.

Vsaka oseba, vsaka reč ima svoje imé.

Beseda, ki pomenja osebo ali reč, je samostalnik.

28. naloga. Izpišite iz 1. ber. vse besede, ki pomenijo osebo!

29. naloga. Izpišite iz 10. ber. 12 samostalnikov, ki pomenijo reč!

30. naloga. Prepišite iz 6. berila (Sluh) prvi odstavek in podčrtajte samostalnike.

31. naloga. Kateri so deli hiše? (18. ber.)

32. naloga. Naštejte šolske priprave! (po velikosti.)

33. naloga. Naštejte dele glave! (sprednje — zadnje.)

34. naloga. Naštejte jedi in pijače! (11. ber. mesne — rastlinske.)

35. naloga. Kateri rokodelci delajo za našo obleko, kateri za naše stanovanje, kateri za našo hrano? (38. ber.)

36. naloga. Katera orodja služijo krojáču (mizárju, kováču, črevljárju)?

37. naloga. Kateri rokodelci potrebujejo pri svojem delu vode?

38. naloga. Imenujte več čveteronožnih poljskih in gozdnih živali! (56. ber.)

39. naloga. Naštejte čveteronožne domače živali po velikosti (z največjo počensí)!

40. naloga. Naštejte sadna drevesa!

41. naloga. Kaj raste na obdelanem polji? (49. ber.)

42. naloga. Katera zelenjád raste na vrtu? (44. ber.)

43. naloga. Katera so gozdna drevesa? (56. ber.)

10. vaja.

Matija, Ana, Triglav, Krim, Ljubljana, Trzič, Šiška, Sava, Soča, Kranjsko, Štajersko.

Imena oséb, gorá, mest, trgov, vasí, vodá, dežél so lastna imena. Pišemo je vselej z véliko začetno črko.

Véliko začetno črko pišemo tudi za piko, klicájem in vprašájem.

44. naloga a. Napišite iz 17. berila vsa krstna imena!

44. naloga b. Napišite 8 moških in 8 ženskih krstnih imén!

45. naloga. Napišite 10 priimkov svojih součencev!

46. naloga. Napišite imena sosednih vasí (potokov, hribov)!

47. naloga. Odgovorite tem vprašanjem: Katera sta bila prva človeka? Kje se je Jezus rodil? Kje je Janez Jezusa krstil? Na kateri gori je bil Jezus križan? Katera je naša domača dežela? Kako se imenuje naš cesar in kako cesarica? Kateri so deli svetá?

48. naloga. Stavite v sledečih stavkih primérna ločila in, kjer je treba, véliko začetno črko: Spodobno se obnašaj — govori resnico — mar li lažniku verjamemo — nikdo ga ne spoštuje — sveta peter in pavel sta bila aposteljna jesusova — papež stanuje v rimu — ljubi boga čez vse —

11. vaja.

(Tisti) otrók, krojáč, ptič, hrast, kamen, stol; — (tista) sestra, dekla, ovca, jelka, zemlja, hiša, miza, čast; — (tisto) dete, jagnje, prosó, železo, okno, okó, kladivo, zdravje, veselje.

Pri samostalnikih razločujemo trojen **spol**: **moški**, **ženski** in **srednji**. Moškega spola je samostalnik, če se mu prilega beseda **tisti** (on), ženskega, če se mu prilega beseda **tista** (ona), srednjega, če se mu prilega beseda **tisto** (ono).

49. naloga. Prepišite iz 11. berila 12 samostalnikov moškega spola!

50. naloga. Prepišite iz 11. berila 12 samostalnikov ženskega spola!

51. naloga. Prepišite iz 11. berila 12 samostalnikov srednjega spola!

52. naloga. Napišite moške in potem ženske osebe v družini! (26. ber. Moške osebe v družini so:)

53. naloga. Napišite ljudi po človeški dobi moške in potem ženske! (Moškega spola so: starček,)

54. naloga. Napišite imena reči, katere vidite na in v cerkvi po spolu! (Moškega spola so: zvonik,)

55. naloga. Napišite domače živali in razvrstite je po spolu!

56. naloga. Napišite 8 reči, ki se kopljejo iz zemlje in pri vsaki besedi naznanite s črkami (m., ž., sr.), katerega spola je!

57. naloga. Napačno se reče: let, vin, mlek, dlet, šil, oken, kolén, platen, kosil, želéz, rešét, žit, masl, stegen, čel, stojál, apen, gnezd, jezer, kopít, períl, plačil, mesú, kolú, perú, blagú, dřevú, nebú, senú, telú. Prepišite te samostalnike srednjega spola pravilno! (Leto,)

12. vaja.

Kovač je rokodelec.	Vijolica je cvetica.	Dleto je orodje.
Kovača sta rokodelca.	Vijolici ste cvetici.	Dleti ste orodji.
Kovači so rokodelci.	Vijolice so cvetice.	Dleta so orodja.

Če govorimo o eni osebi ali reči, stoji samostalnik v jednini.

Če govorimo o dveh osebah ali rečéh, stoji samostalnik v dvojini.

Če govorimo o mnogih osebah ali rečéh, stoji samostalnik v množini.

Samostalnik ima trojno število: jednino, dvojino, množino.

Število	moški spol	ženski spol	srednji spol
jednina	končnica soglasnik	—a (ali soglasnik)	—o (e)
dvojina	—a	—i	—i
množina	—i	—e (i)	—a

58. naloga. Napišite te samostalnike v vseh treh številih: zdravnik, učitelj, prst, stol, konj! (Jednina:)

59. naloga. Napišite te samostalnike v vseh treh številih: učenka, perica, družina, žival, klop!

60. naloga. Napišite te samostalnike v vseh treh številih: srcé, pisalo, jabolko, gnezdo, koló!

61. naloga. Izpišite iz 6. berila (Sluh) 2 moška, 2 ženska in 2 srednja samostalnika in stavite jih v dvojino in množino!

62. naloga. Izpišite iz 38. berila vse samostalnike, kateri stojé v množini!

63. naloga. Stavite iz 40. berila (7.) vse samostalnike v dvojino in potem v množino!

64. naloga. Napačno se reče v dvojini: dve ribe, dve muhe, mize, gobe, knjige, podobe, glave, roke, noge, srajce, suknje, kope, izbe, sklede, ure. Napišite te samostalnike pravilno v dvojini! (Dvojina: ribi,)

65. naloga. Napišite samostalnike iz 64. naloge v jednini in potem v množini!

66. naloga. Napačno se reče v dvojini: dva okna, peresa, kolena, jagnjeta, jabolka, leta, lica, kopita, drevesa. Napišite te samostalnike pravilno v dvojini! (Dvojina: okni, . . .)

67. naloga. Napišite samostalnike iz 66. naloge v jednini in potem v množini!

68. naloga. Ljudstvo govori: trije debli, imeni, jajci, kolesi, srci, ogledali, zrni, nakli. Napišite te samostalnike pravilno v množini!

13. vaja.

Kakšen je konj? Konj je rujáv. Zvon je glasán. Grozd je sladák. Kamen je trd. Zvoník je visòk. Travník je širòk. Krajcar je okrogel. **Čegav** je voz? Voz je sosedov. Nož je bratov.

Beseda, ki pové, kakšna ali čegava je oseba ali reč, je pridevnik.

69. naloga. Prepišite iz 6. berila (Vid) prvi oddelek in podčrtajte pridevnike.

70. naloga. Prepišite iz 6. berila (Tip) vse pridevnike (16)!

71. naloga. Prepišite iz 40. berila (1.) vse pridevnike!

14. vaja.

Vrt je dolg. Njiva je dolga. Polje je dolgo. (dolg, dolga, dolgo.)

Pridevnik se vjema s samostalnikom v spolu.

72. naloga. Kako se ti stavki pravilno glasé: Zid je bel. Peča je bel. Jajce je bel. Vol je velik. Peč je velik. Poslopje je velik. Stebèr je okrogel. Buča je okrogl. Okó je okrogl. Učenec je priden. Sestra je pridn. Dete je pridn.

73. naloga. Prépišite iz 6. berila (Okus) vse pridevnike! (grenák, grenka, grenko; . . .)

74. naloga. Domače živali: — je lep. — je laskava. — je zvest. — je živahno. — je krotka. — je močán. — je koristna. — je sladkosnedna. — je buden.

75. naloga. Povejte od teh reči, kakšne so po barvi: Jajce (je belo). Kavka, črešnja, cekin, medved, potočnica, osel.

76. naloga. Vol je velik. Miš je —. Gora je visoka. Grič je —. Travnik je sirók. Cesta je —. Vrv je dolga. Nit je —. Oreh je trd. Jabolko je —. Veter je mrzel. Izba je —. Ravnilo je oglato. Kozarec je —. Smreka je ravna. Veja je —. Lopata je tîpa. Dleto je —.

77. naloga. Med ljudstvom se sliši: Vin je rudeč. Žit je rumen. Polje je zelén. Mlek je bel. Platen je močen. Rešet je lesen. Čel je visok. Kako se to glasi pravilno?

15. vaja.

Jednina. Vrt je dolg. — Njiva je dolga. — Ravnilo je dolgo.

Dvojina. Vrta sta dolga. — Njivi ste dolgi. — Ravnili ste dolgi.

Množina. Vrta so dolgi. — Njive so dolge. — Ravnila so dolga.

Pridevnik se vjema s samostalnikom v številu.

Število	moški spol	ženski spol	srednji spol
jednina	— —	—a	—o (e)
dvojina	—a	—i	—i
množina	—i	—e	—a

78. naloga. Postavite stavke 13. vaje v dvojino in potem v množino!

79. naloga. Postavite stavke iz 72. naloge v dvojino in potem v množino!

80. naloga. Postavite stavke iz 74. naloge v dvojino in potem v množino!

81. naloga. Postavite stavke, ki ste jih dobili v 75. nalogi v dvojino in množino!

82. naloga. Storite to tudi s stavki v 76. nalogi!

16. vaja.

V šoli se učim: pisati, računati, risati, brati, misliti, ubogati, peti, telovaditi.

Te besede nam povedó, kaj delamo. **Beseda, ki pové, kaj kdo dela, je glagol.**

83. naloga. Kaj more delati vrtnár? (44. ber. Vrtnár more saditi,)

84. naloga. Kaj moremo s svojimi čuti delati?

85. naloga. Kaj ne sme otrók v šoli delati?

86. naloga. Prepišite iz 6. berila (Sluh) prvi odstavek in podčrtajte glagole!

87. naloga. Prepišite 40. berilo (7.) in podčrtajte glagole!

88. naloga. Zapišite, kaj se uči učenec, kaj deklica, kaj konj! (Učenec se uči pisati,)

17. vaja.

Nekega dné so bili oče, mati in Janko pred hišo. Oče rekó Jankotu: Danes vas hočem peljati k novemu málinu. **Jaz** pokličem Jožeta; **ti** poiščeš Toneta; **on** naj pa pokliče še Milico; tudi **ona** naj gre z nami. **Midva** z materjo se še oblečeva, **vidva** s Tonetom vzameta klobuka, **óna** naj se tudi pripravita. **Mi** trije smo sicer uže videli málin, ali **oni** trije še niso bili tam; **vi** vsi morate videti, kako se žito melje.

Glagol mnogokrat vežemo z besedami:

Oseba	jednina	dvojina	množina
1.	jaz	midva (medve)	mi (me)
2.	ti	vidva (vedve)	vi (ve)
3.	on (ona, ono)	óna (oné)	oni (oné)

Te besede stojé namesto imen, so **osebni zaimki**.
89. naloga. Prepisiéte 17. vajo in podčrtajte osebne zaimke.

18. vaja.

Jaz **sem** mlad. Ti **si** velik. On **je** močan. — Midva **sva** bolna. (Medve **sve** bolni.) Vidva **sta** zdrava. (Vedve **ste** zdravi.)
Ōna **sta** majhna. (Oné **ste** majhni.) — Mi **smo** učenci. Vi **ste** mladeniči. Oni **so** otroci. — Otroci morajo ubogljivi **biti**.

Biti (sem) je pomožni glagol.

90. naloga. Izpišite v 18. vaji iz vsacega stavka glagol biti!

19. vaja.

Spregatev glagola: biti.

Ōseba	jednina	dvojina	množina
Sedanji čas			
1.	sem	sva, sve	smo
2.	si	sta, ste	ste
3.	je	sta, ste	so
Pretekli čas			
1.	bil(a, o) sem	bila(i) sva (sve)	bili(e, a) smo
2.	bil(a, o) si	bila(i) sta (ste)	bili(e, a) ste
3.	bil(a, o) je	bila(i) sta (ste)	bili(e, a) so
Prihodnji čas			
1.	bodem	bodeva, te	bodemo
2.	bodeš	bodeta, te	bodete
3.	bode	bodeta, te	bodo

Kadar povemo, kaj je sedáj ali kaj se sedáj godí, stavimo glagol v sedanji čas.

Kadar povemo, kaj je uže bilo ali kaj se je godilo, stavimo glagol v pretekli čas.

Kadar povemo, kaj še le bode ali kaj se bode še le godilo, stavimo glagol v prihodnji čas.

91. naloga. Napišite te stavke v vseh treh časih: Jaz sem pekár. Ti si zidár. On je mizár. (Sedanji čas: Jaz sem pekár, . . .)

92. naloga. Napišite te stavke v vseh treh časih: Midva sva zdrava. Vidva sta bolna. Ôna sta močna!

93. naloga. Napišite v vseh treh časih: Medve sve gospodinji. Vedve ste kuharici. Oné ste šivilji!

94. naloga. Napišite v vseh treh časih: Mi smo redni. Vi ste ubogljivi. Oni so pazljivi.

95. naloga. Napišite iz 6. berila (Vid) prvi oddelek v preteklem času!

96. naloga. Napišite iz 6. berila (Vid) prvi oddelek v prihodnjem času!

97. naloga. Napišite iz 6. berila (Okus) prvi oddelek v preteklem in prihodnjem času!

98. naloga. Napišite iz 6. berila (Tip) prvi oddelek v preteklem in prihodnjem času!

20. vaja.

Spregatev glagola: risati.

(oseba)	jednina	dvojina	množina
Sedanji čas			
1.	risam	risava (ve)	risamo
2.	risaš	risata (te)	risate
3.	risa	risata (te)	risajo
Pretekli čas			
1.	risal (la, lo) sem	risala (li) sva (sve)	risali (le, la) smo
2.	risal (la, lo) si	risala (li) sta (ste)	risali (le, la) ste
3.	risal (la, lo) je	risala (li) sta (ste)	risali (le, la) so
Prihodnji čas			
1.	risal (la, lo) bodem	risala (li) bodeva (ve)	risali (le, la) bodemo
2.	risal (la, lo) bodeš	risala (li) bodeta (te)	risali (le, la) bodete
3.	risal (la, lo) bude	risala (li) bodeta (te)	risali (le, la) bodo

Pretekli in prihodnji čas se izobrazuje s pomožnim glagolom **biti**.

99. naloga. Spregajte glagol računati v sedanjem času po vseh osebah jednine, dvojine in množine! (Računim,)

100. naloga. Spregajte glagol računati ravno tako v preteklem času! (Računil sem,)

101. naloga. Spregajte ga v prih. času! (Računil bodem.)

102. naloga. Napišite o 10 rokodelcih, kaj vsak dela! (Má-linar melje, ...)

103. naloga. Napišite o naslednjih stanovih, kaj delajo sedaj: duhovnik, učitelj, kmet, pisár, zdravnik, trgovec, voják, mornár, voznik, pastir.

104. naloga. Napišite stavke iz 103. naloge v dvojini!

105. naloga. Napišite stavke iz 103. naloge v množini!

106. naloga. Napišite o stanovih v 103. nalogi imenovanih, kaj so delali!

107. naloga. Napišite stavke iz 106. naloge v dvojini!

108. naloga. Napišite te stavke v množini!

109. naloga. Napišite o stanovih v 103. nalogi imenovanih, kaj bodo delali!

110. naloga. Napišite stavke iz 109. naloge v dvojini!

111. naloga. Napišite te stavke v množini!

112. naloga. Napišite v dvojini in množini: Jednina: Sestra prede. Dekla pometa. Riba pláva. Ptica poje. (Dvojina:..)

113. naloga. Napišite stavke iz 112. naloge v jednini, dvojini in množini preteklega časa! (Jednina: Sestra je predla....)

114. naloga. Napišite te stavke v prihodnjem času! (Jednina: Sestra bude predla....)

115. naloga. Napišite v dvojini in množini: Jednina: Žrebè skače. Koló se vrtí. Drevó cvetè. Oblačilo greje. (Dvojina:..)

116. naloga. Napišite stavke iz 115. naloge v jednini, dvojini in množini preteklega časa! (Jednina: Žrebè je skakalo....)

117. naloga. Napišite te stavke v prihodnjem času! (Jednina: Žrebè bude skakalo....)

118. naloga. Stavite 40. berilo (7.) v dvojino in množino!

119. naloga. Stavite 40. berilo (7.) v jednino preteklega časa!

120. naloga. Stavite 40. berilo (7.) v dvojino preteklega časa!

121. naloga. Stavite 40. berilo (7.) v množino preteklega časa!

122. naloga. Stavite te stavke v jednino prihodnjega časa!

123. naloga. Stavite te stavke v dvojino prihodnjega časa!

124. naloga. Stavite te stavke v množino prihodnjega časa!

125. naloga. Stavite iz 6. berila (Sluh) prvih 6 stavkov v dvojino in množino!

126. naloga. Stavite iz 6. berila (Sluh) prve 4 stavke v jednino, dvojino in množino preteklega časa! (Jednina: Mati so govorili....)

127. naloga. Stavite te stavke isto tako v prihodnji čas! (Jednina: Mati bodo govorili...)

128. naloga. Stavite iz 65. berila prvi odstavek v sedanji čas!

129. naloga. Berite 45. berilo tako, kakor bi se uže bilo zgodilo! (ustno.)

130. naloga. Berite 45. berilo tako, da vi o bučelici pripovedujete! (ustno: Bučelica stanuje...)

131. naloga. Berite 58. berilo tako, kakor bi vi o medvedu pripovedovali! (ustno.)

132. naloga. Berite 58. berilo tako, kakor bi vam medved iz prejšnjih časov pripovedoval! (ustno.)

133. naloga. Berite 36. berilo tako, da vi o Cenetu to pripovedujete! (ustno.)

134. naloga. Berite 36. berilo tako, kakor bi deček sedaj našel gnezdo! (ustno.)

135. naloga. Berite (spišite) 22. berilo tako, kakor bi se bilo dejanje pred letom zgodilo!

136. naloga. Berite 33. berilo tako, kakor bi se bilo dejanje vlani zgodilo! (ustno.)

137. naloga. Spišite iz 29. berila predzadnji odstavek v sedanjem času!

138. naloga. Spišite 82. berilo tako, da je jutro uže preteklo!

139. naloga. Spišite 82. berilo tako, da jutro še le pride!

140. naloga. Spišite 83. berilo tako, da je večer uže pretekel!

141. naloga. Spišite 83. berilo tako, da večer še le pride!

142. naloga. Kako se naslednji stavki pravilno izgovarjajo in pišejo: Kos je pe**v**. Učenec je ri**sov**. Mizár je žag**ov**. Konj je pi**v**. Krojáč je šiv**ov**. Kmet je orav**v**. Pes je lajo**ov**. Krt je ri**v**. Drvár je sek**ov**. Ribič je lovi**v**. Vrtnár je sadi**v**.

143. naloga. Napišite 8 stavkov, v katerih poveste, kaj se je vspomladi godilo! (Sneg je kopnel. . . .)

144. naloga. Napišite 8 stavkov, v katerih poveste, kaj se bo po zimi godilo! (Dan se bode krajšal. . . .)

145. naloga. Napišite 8 stavkov, v katerih poveste, kaj se sedaj (po letu) godi! (Solnce pripeka. . . .)

146. naloga. Kako bodete pisali stavke iz 143. naloge, ako je sedaj pomlad?

147. naloga. Kako bodete pisali stavke iz 144. naloge, ako je zima uže minula?

148. naloga. Kako bodete pisali stavke iz 145. naloge, ako poletje še le pride?

21. vaja.

Šola je poslopje. Učitelj vprašajo. Mi odgovarjamo. Knjige so snažne. Gorica je mesto. Konja bodeta vozila. Hruška je sladka. Drevó je zelenelo.

O katerih osebah ali rečeh v teh stavkih govorimo? **Oseba ali reč, o kateri v stavku kaj izrečemo, je subjekt (osebek).** Subjekt odgovarja na vprašanje **kdo?** ali **kaj?**

149. naloga. Prepišite 21. vajo in podčrtajte v vsakem stavku subjekt!

150. naloga. Prepišite 18. vajo in podčrtajte v vsakem stavku subjekt!

151. naloga. Odgovorite tem vprašanjem in v vsakem stavku podčrtajte subjekt: (iz 17. ber.) Kdo naredí platno? Kdo seje lan? Kdo populi lan? Kdo ga posuši? Kdo sprede predivo? Kdo beli platno?

152. naloga. (22. ber.) Odgovorite tem vprašanjem in podčrtajte v vsakem stavku subjekt: Tašica. Kdo prileti? Kdo odprè? Kdo pobira? Kaj pada (z mize)? Kdo ima rad? Kaj mine? Kdo odprè? Kdo odleti? Kdo prepeva? Kaj se vrne? Kdo se tudi vrne? Kdo je vesel? Kdo je domač? Kdo hoče povedati?

22. vaja.

Kaj je kováč? Kováč je rokodelc. **Kakšen** je kováč? Kováč je močán. **Kaj dela** kováč? Kováč kuje. — Pes je žival. On je zvest. On laje. — Drevó je rastlina. Visoko je. Cvetè. — Učenci smo. Smo ubogljivi. Pišemo.

Beseda, katera o subjektu pové, kaj je, kakšen je ali kaj dela, je predikát (dopovedek).

Subjekt se mnogokrat zamolči. Takrat ga moremo nadomestiti z osebnimi zaimki.

153. naloga. Zapišite o naslednjih rečéh, kaj so: šola, kruh, vino, srajca, krava, kraljiček, karp, lipa, leska, šmarnica, rež, julij, — in podčrtajte v stavkih subjekt enkrat, predikat dvakrat!

154. naloga. Zvežite naslednje besede v stavke in isto tako označite subjekt in predikat: Gozd je mesto. Drevesa — hiše. Pota — ceste. Travnik — trg. Mah — tlak. Ptice — ljudjé. Orel — kralj. Hrast — cerkev. Slavec — pevec. Škorec — govornik. Ščinkovec — godec. Cvetice — poslušalke. Veverica — umetelnica. Žolna — tesár. Sova — nočni čuváj.

155. naloga. Napišite prejšnjo nalogo v preteklem času!

156. naloga. Prepišite sledeče stavke in označite subjekt in predikat: Lastovica. Lastovica je majhna. Truplo je šibko. Kljun je kratek. Noge so nežne. Hrbèt je črnkast. Trebuh je bel. Glas je slab. Gnezdo je umetno. Lastovica je zvesta.

157. naloga. Popišite isto tako vrabca in stavite za predikat pridevnike: majhen, okrogel, top, močán, rujáv, siv, močán, priprost, pdrzen.

158. naloga. Napišite prejšnjo nalogo v preteklem času!

159. naloga. Povejte o teh rečéh, so li okrogle ali oglate, debele ali tanke, mehke ali trde, visoke ali nizke, velike ali majhne, široke ali ozke, dolge ali kratke:

krogla, tabla; vrv, nit; goba, kamen; gora, hrib; slon, miš; most, brv; leto, minuta!

160. naloga. Napišite stavke iz prejšnje naloge v dvojini in potem v množini!

161. naloga. Prepišite iz 40. berila (2.) 10 stavkov, v katerih o subjektu poveste, kakšen je in označite subjekt in predikat!

162. naloga. Prepišite iz 40. berila (4.) 8 stavkov, v katerih je predikat pridevnik in označite subjekt in predikat!

163. naloga. Odgovorite tem vprašanjem in v stavkih označite subjekt in predikat: Kaj dela krojáč, málinar, pekár, mesár, lovec, plesalec, godec, predica, kuharica, dekla?

164. naloga. Napišite stavke prejšnje naloge v preteklem času!

165. naloga. Napišite stavke prejšnje naloge v prihodnjem času!

166. naloga. Prepišite iz 82. berila 8 stavkov, v katerih o subjektu poveste, kaj dela in označite subjekt in predikat!

167. naloga. Prepišite iz 83. berila 8 stavkov, v katerih je predikat glagol in označite subjekt in predikat!

168. naloga. Zapišite o vsaki reči, kaj je, kakšna je in kaj dela in označite subjekt in predikat: bučela, gos, medved, vol, hruška!

169. naloga. Napišite te stavke v dvojini!

170. naloga. Napišite te stavke še v množini!

Kazalo.

* pomeni vezano obliko.

	Stran		Stran
I.		V.	
1. Sola	1	21. Stanovanje	20
2. Šolske postave	2	22. Tašica	21
3. Pridna Rozika	3	23. *Tašici v slovó	21
4. *Pred šolo	3	24. Red nas varuje škode	21
5. *Po šoli	3	25. *Angel budí	22
II.		VI.	
6. Človek	4	Družina.	
Vid	5	26. Jutro	22
Sluh	6	27. Starček in smrt	24
Vonj (voh)	7	28. *Koga ljubim	24
Okús	7		
Tip (čut)	8	VII.	
7. Spoštúj starost	8	Cerkev.	
8. *Telovadska	9	29. Praznik sv. Rešnjega telesa	24
9. Odmév	9	30. *Pesem pri obhodu	26
10. Želod in buča	10	31. *Zvonček	27
		32. Zvon na poti	27
III.		VIII.	
11. Jed in pljača	11	Vas.	
12. Pobožni sinek	13	33. Požár	28
13. Dobra večerja	13	34. *Veseli pastír	30
14. *Pred jedjó	14	35. Mejnik	31
15. *Po jedi	14	36. Ptičje gnezdo	31
16. Mrzli studenec	14	37. Kováč	32
IV.		IX.	
17. Obleka	15	38. Mesto	33
18. Ovca in bučela	18	39. Kaj hode iz šolarjev?	34
19. Lepa suknja	18		
20. Leni Jakec	19		

	Stran
X.	
40. Domače živali	35
1. Pes	35
2. Mačka	36
3. Govedo	36
4. Konj	37
5. Ovca	37
6. Kura	38
7. Živalski glasovi	38
41. *Domače živali	38
42. Volk in jagnje	39
43. Lakomni pes	40

XI.	
44. Vrt	41
45. Bučelica	42
46. Senica	42
47. Trije metulji	43
48. *Zajec	44

XII.	
49. Polje in travnik	45
50. *Setev	46
51. Košnja	46
52. *Kosec	47
53. Pismo	47
54. Modra miška	48
55. Pastirja	49

XIII.	
Gozd.	
56. Kaj dobivamo iz gozda	49
57. *Lovčev raj	50
58. Medved	51
59. Volk in človek	52
60. Srna in mladič	53
61. Škorec	53

	Stran
XIV.	
62. Voda	54
63. Žaba in vol	55
64. *Mavrica	56
65. Pri potoku	56
66. *Mladini	58
67. Lisica in raca	59

XV.	
Zemlja in zrak.	
68. Prvi majnik	59
69. Viharna noč	61
70. *Veter	61
71. Stržek	62
72. *Kako visoko je nebó	62
73. *France Tonetu zastav. uganke	63

XVI.	
74. * Bog	64
75. Stvarjenje	64
76. Pastirji pri jaslicah	64
77. Bog vse vidi	65
78. *Spoznavanje Bogá	66

XVII.	
Čas.	
79. Letni časi	68
80. *Štirje letni časi	70
81. Vošilo o novem letu (pismo)	71
82. Jutro	72
83. Večer	72

XVIII.	
84. Domovina	73
85. *Otrokovo domoljubje	74
86. Cesarjevič Rudolf	75
87. *Kadar pridejo vojáki	76
88. *Cesarska pesem	77
Slovnica	78